

## **Regula honestatis moralis seu tractatus theologicus tripartitus de regula moraliter agendi**

In Duos Item Libros Dividitur: In priori potissima fundamenta, & principia moderni Probabilismi intrinseca exactè, & accuratè examinata multipliciter evertuntur, & non esse verè principia, ... In posteriori verò eundem cum modernis Decretis Pontificiis multiplici arguento ... ubi multa de ultimi ...

**Camargo, Ignacio de  
[S.I.], 1702**

Controversia III. Ex eodem Decreto Innocentii XI. damnantis secundum articulum de Judice judicare potente secundùm opinionem minùs probabilem, validum argumentum conficitur contra Probabilismum ...

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94767](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94767)

litatem? At nulla ex his rationibus, sed oppositae omnes, procedunt de benigna Recentiorum sententia, ut ostensum à nobis est: igitur sola hæc

ex prædicto Decreto legitimè damnata concludit, nec argumentum nostrum jure aliquo potest, contra sententiam nostram inflesti.

### CONTROVERSIA TERTIA.

Ex eodem Decreto Innocentii XI. damnantis secundum articulū de Judice judicare potestate secundum opinionem minus probabilem, valicū argumentum conficitur contra Probatibilium Recentiorum.

**A**rticulus ille dominatus his verbis reperitur expressus, *Probabiliter existimō, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Jam, quod novellus Probabilismus cum istius articuli damnatione, aperte quoque pugnet, multipliciter demonstremus.

### ARTICULUS I.

*Status controversiae ante Decretum, & origo opinionis hic damnatae, cum quadam reflexione notanda.*

#### §. I.

*Quid olim de re ista Theologi senserint?*

1. **Q**uæstionem de opinione, qua judex uti debeat in fœrenda sententia judiciali, sicut & alias plures quæstiones antiquæ Theologiae non cognitas, protulit nova Theologia Recentiorum; vix nanque, aut ne vix quidem ante natum modernum Probabilismum Theologus aliquis dubitaverat, aut in quæstionem unquam adduxerat, utrum judex in dubiis juris, aut facti, in quibus varia utrinque argumenta sunt incertam veritatem redditia, definitam sententiam ferre posset pro parte minus apud se verosimili, aut sibi absolutè non vera.

2. Et quis, precor, quæstionem specialem de re ista seriò moveret, nisi in mundum venisset Probabilismus, cùm omnia simul jura, naturale, divinum, & humanum, ubique clament judicis munus esse lites, & dubia exorta decidere per veritatis manifestationem, & jus, quod si-

bi competit, rectè, ac fideliter unicuique tribuendo? Id enim verò ipso rationis lumine persuasum semper firmiter fuit cunctis etiam barbaris gentibus, apud quas nullus judex profiteri non erubetcerer, quod in aliqua causa sibi proposita definitam sententiam protulisset, quam veram ipse non existimat. Id past' in Deus in Scripturis suis depositum ab humaniis judicibus, quos etiam severum lumen arguit, & terribiliter saepius reprehendit, eò quod in iudicio veritatem non teneant. Id demum ius humanum utrumque, Canonicum scilicet, & civile, multis sanctionibus præscribit, ac docet, non quasi novam aliquam legem instituens, sed quasi veritatem omnibus notam, & ipsam naturalem æquitatem appellans.

3. Cæterum, ubi primùm Probabilismus recens antiquis Theologis pariter inauditus incepit caput attollere, & novum in scholas Catholicas opinandi modum invehere, extemplo pariter cœpit dubitari, & acriter utrinque contendere de veritate hac, ad id tempus ultrà omnem quæstionem constituta. Et quidem ure-

me-

merito, cùm ex altera parte admis-  
sis novi Probabilismi principiis, vis  
consequentiæ maxima, ac planè in-  
superabilis, fermè inevitabiliter ra-  
peret intellectum ad assensum arti-  
culi damnati: ex alia verò consequen-  
tis horror, & nimis de se patens ab-  
surditas, haud minori efficacia derer-  
ret, & in ejus diffensum traheret,  
vel invitos.

4. Hinc factum est, ut Probabi-  
listæ in hac nova sua quæstione invi-  
cem à se ipsis discesserint, & in con-  
trarias sententias jerint: alios vide-  
licet Logicæ observantia, alios Theo-  
logiæ reverentia abripuit.

5. Nos ergo in hac quæstione  
Probabilistis olim difficiili, sed à Se-  
de Apostolica infallibiliter jam de-  
cisa, partim cum utrisque sentimus,  
partim ab omnibus dissidemus. Cen-  
semus utique, eos, qui asseruerunt,  
judicem posse licet ferre sententiam  
juxtà opinionem, etiam minus pro-  
bablem, optimam consequentiam  
tenuisse, sed docuisse pessimum con-  
sequens: è contra verò eos, qui fa-  
cultatem illam judici negaverunt,  
optimum consequens tradidisse, sed  
pessimam tenuisse consequentiam.  
Enim verò, quòd consequens illo-  
rum pessimum sit, istorum autem  
optimum, certò jam constat omni-  
bus Catholicis ex decisione Aposto-  
lica Sedis, adeòque nulla eget dis-  
putatione. Quòd autem illi opti-  
mam, hi verò pessimam consequen-  
tiam tenuerint, muneris nostri de-  
monstrare est, quod & annuente  
Deo, abundanter præstabilitus per  
totam controversiam præsentem.

6. Ante verò quām illam aggre-  
diamur, opera pretium sit adnota-  
re, Doctores, qui predictæ conse-  
quentiæ inevitabili necessitate abdu-  
cti consequens damnatum docuere,  
nec paucos fuisse, nec solum ex Ca-  
suistis (quibus sententiam illam fuis-  
se communem, & Delrius afferit,  
& Diana refert non improbans), sed  
quām plurimos potius, atque præ-  
cipui nominis. Ad septuaginta sal-

tem notatos habeo, quorum nomina  
propria, & distinctas allegationes  
hic etiam jam scripseram majori ex  
parte; sed omittere latius visum est  
tædi, & prolixitatis vitandæ gratia,  
cùm videri, si placeat, facile pos-  
sint apud Dianam, & alios Recen-  
tiores.

## S. II.

## Reflexio.

7. **N**emo sit, ut opinor, si ad  
tantum tamque insignium  
Auctorum numerum reflectere feriò  
vouerit, qui non facile advertat, at-  
que miretur eam, quam prænotavi-  
mus, consequentiæ inevitabilem  
necessitatem. Quid enim aliud po-  
tuit tot viros adeò pios, ac doctos,  
in errorem tam fædum, tamque per-  
niciosum adigere? Res ipsa loqui-  
tur; nam argumenta suppetunt ni-  
mis patentia.

8. Nam quandiu ex principiis  
solidæ, & antiquæ Theologiæ dubia  
moralia resolvebantur, nullus fuit  
aliquando clari, aut obscuri nominis.  
Doctor, qui absurdam illam opinio-  
nem docuerit. Statim verò, ac nov-  
us Recentiorum Probabilismus no-  
va principia moralia invexit, novæ  
que dedit conscientæ regulas, plu-  
rimi, ac vix non omnes, quibus illæ  
placuerint, in errorem prædictum,  
misericiliter lapsi sunt. Est autem  
lapsus iste, argumentum moraliter  
planè convincens, errorem hunc ex  
ipso novo Probabilismo, tanquam  
ex proprio fonte, manare; effectus  
enim adeò difficilis, ance alicuius  
causæ determinata adventum, nun-  
quam in mundo visus, apparenſ vis-  
erò statim cum ipsa causa, & eadem  
perseverante, non raro, sed frequen-  
ter, repetitus, morali certitudine se-  
probat ejusdem causæ prolem legiti-  
mam, ut obviis posset exemplis de-  
monstrari.

9. Præterea: Auctores illi, nemi-  
ne discrepante, & sententiam beni-  
gnam

gnam, quam propugnabant, & prædictam damnatam opinionem, tanquam legitimum ejus corollarium, ex eisdem principiis deducebant, nec aliquis eorum unquam invenit specialem ullam rationem, ut posset iudex licet ferre sententiam secundum opinionem minus probabilem, præter illas, quibus utuntur cæteri omnes Probabilistæ, ut universaliter probent licet usum cuiusvis opinionis faventis libertati cōtra legem, & simul minus operanti probabilis, dummodo verè probabilis sit juxta sensum moderni Probabilismi. Immò verò graviores, aut saltem patientiores, in ea peculiari materia, occurrabant statim difficultates, quibus illius opinionis damnata falsitas absoluta convincebatur; quas tamen ipsi, fixis, atque suppositis Probabilismi sui principiis, facillimè solvabant, aut conteminebant, ut ex eadem suppositione nos etiam illas facillimè solvemus.

10. Tandem nullus eorum, quibus modernus Probabilismus, & ipsius principia nunquam placuerunt, prædictam opinionem de jure aliquando sentatus est, aut sibi, vel levissimè placere ulla ratione significavit; sed omnes potius illam vehementer sunt averlati, etiam postquam tot gravium, prudentumque virorum, communem plausum, & suffragium obtinuit.

Hæc autem omnia, si bene ponderentur, & sincerè animadvertantur, vel se solis, sufficiunt persuadere, benignam Recentiorum sententiam, & opinionem illam damnatam, eodem prorsus cardine verti, nec, alterā rejectā, alteram posse ab aliquo propugnari, nisi per manifestam inconsequentiam.

11. Interim verò quidam Probabilistæ, & ante damnationem ajebant, & modò etiam libenter ajunt, prædictam opinionem de jure non fuisse unquam, ne probabilem quidem, in sensu ipsorum Probabilistarum. Sed planè hi Recentiores suo-

rum principiorum oblii sunt, & opinionem ipsam damnatam absolute, & in se considerantes, maxima ejus absurditate perterriti prudenter de illa censuerunt. Sed aliud est consequentis absurditas, aliud consequentia necessitas.

12. Nobis sanè consequens illud absolute, & in se consideratum longè absurdissimum, ac falsissimum erat, etiam antequam damnaretur. Cæterum consequentiam rectissimam, & evidentem esse censemus cum communis sententia Theologorum, & Casuistarum, testibus ipsius Probabilistis, ex quibus adeò numero multi, & auctoritate potissimi, eandem consequentiam tenuerunt, & tanquam infallibilem tutati sunt. Et quidem argumenta, quæ Recentiores proferunt contra illam damnatam opinionem, probant quidem, & optimè, consequentis absurditatem, verùm necessitatem consequentia, ne levissimè quidem amoluntur. Èâ verò ratione, qua consequentia recta sit, ac legitima, debet opinio illa damnata probabilis, immò & vera, censi in via Probabilistarum, qui benignam sententiam suam, non modò tanquam veram, sed tanquam prorsus evidentem tueruntur. Porro juxta Dialecticæ principia ex vero nunquam sequitur falsum.

13. Patet igitur, eos Recentiores suorum principiorum fuisse prorsus immemores, & non nisi per nimiam, ac vix credibilem inconsequentiam asserere aliquando potuisse, opinionem damnatam, de quāmodo, etiam antequām damnaretur, non fuisse, ne probabilem quidem; quæ fuit sanè mirabilis assertio, maximè cùm pasim videamus, quod, & quales morales opiniones, tanquam certò probabiles, ac tutæ, ab ipsis Recentioribus circumferantur.

14. Sed fatemur, prætos Recentiores non frustrè, aut sine causa apertam consequentiam deseruisse, sed immobili illa necessitate coactos, quæ benignam sententiam pugnacis-

simè

simè tenent. Nam, cùm viderent opinionem illam, vel apud ipsum vulgus, pessimè audire, cùmque non ignorarent, Summos Christi Vicarios modernæ Theologiae morali non parùm infensose esse, ad ipsamque expurgandam, ac coercendam, fieri, & instanter animum intendisse, cuperunt opportunè sibi consulere, ne forte illius opinionis damnatio, quam brevi præfigebant figuram, benignam secum sententiam involveret, si ex eisdem cōmunitibus principiis prædictam opinionem de judece, faterentur esse probabilem.

16. Idcirè Caramuel, Terillus, & alii quidam Probabilistæ, qui omnes ferè post Alexandri VII. promulgatum Decretum scripsere, eam non tantum de falsitate, verùm etiam de præctica improbabilitate notarunt. Cùm tamen juxta Caramuelum nulla opinio moralis prædicè improbabilis sit, cuius falsitas certò, & evidenter non demonstratur. Cùm itidem Terillus sibi ipsi apertè contrarius, ingenuè fassus aliquando sit, prædictam opinionem, fuisse olim probabilem. Neque tamen hoc mirum debet absolute censeri, si cum iis, quæ communiter Probabilistæ docent, conferatur; nam id totum, & multò plura modernus capit Probabilismus, juxta quem regula dignoscendi moralem probabilitatem, nullo principio certo consistit, sed est admodum incerta, & arbitraria; de quo non semel in decursu dicemus. Sed, qui observare velit modernos libros Probabilistarum, nihil, ut dicamus, egebit.

## ARTICULUS II.

Discursus ad homines evidenti, ac patmari, convincitur, prædictam opinionem damnatam ex benigna sententia Recentiorum inevitabilem esse sequelam, etiam cum incrementa absurditatis.

17. Discursus alibi leviter jam attigimus. Hic tamen,

ut in propria fede sua, fusiis, ac diligenter exponendus à nobis est, quippe qui rem palmariter (ut ajunt) prorūisque evidenter convincere videtur.

18. *Pramittitur doctrina Terilli, & Recentiorum Probabilistarum de insufficienti legis promulgatione contra quam datur opinio probabilis.*

17. **R**evocanda in memoriam est illa fundamentalis Terilli assertio, ad quam tanquam ad ultimum asylum confagit, & quam ex ipso ceteri Recentiores avidissimè mox arripuerunt.

Nempe, cùm nulla principia reflexa, quibus tota moderni Probabilismi machina struitur, consistere posse videret, si lex illa directa, de eius existentia, vel sensu, hinc inde probabiliter disceptatur, existaret re ipsa, & veram vim obligandi haberet: ut pro mirabilis fabricæ structura montem istum loco movesret, primus, ac sine duce assereret, non dubitavit, legem illam, hoc ipso quod probabiliter, licet falsò, negaretur existere, aut obligare, deficere re ipsa, & quoad substantiam suam, neque manere in ratione legis, nisi pure Grammaticaliter, id est, nomine tenus, & unicè quoad sonum vocis inanis; re tamen ipsa legem non esse, neque habere de se vim ullam in conscientia obligandi, potius quam si nunquam lata fuisse.

18. Hujus mirabilis assertio rationem, cāque ineluctabilem, ut putabat, ex eo Terillus petebat, quod lex in dicta hypothesi sufficienter non esset promulgata: lex verò sufficienter non promulgata re, verà non est lex, neque vim ullam habet ad obligandum, potius quam si lata non esset; nam legis promulgatio, ut est Doctorum omnium certa sententia, est de substantia ipsa, & conceptu essentiali legis, quæ

R. t. pro-

proinde subsistere non potest, neque habere re ipsa vim ullam in conscientia obligandi, si ejusdem promulgatio deficiat.

19. Affertum istud verè prodigiosum, & a seculis non auditum, esse totius molis Probabilisimi basim, atque principium primum, & ultimum, in quod cætera omnia resolvantur, & quo ruente, tota machina ruat, patentissimum fecimus in superiori libro ad controversiam sextam per totum articulum primum; quem si forte non videris, quæso te, Lector, per salutem tuam, ne non graveris attente legere, & totam simul illam controversiam, quæ luce ipsa clarius demonstratum invenies, hujusmodi principium Recentiorum, & primum fundatum Probabilisimi (si accipiatur, ut debet, de stricta, & propria legis promulgatione, quæ sola spectat ad substantiam ejus) esse incredibile paradoxum non tantum omni carens auctoritatis fulcro, sed etiam positivè contrarium doctrinae communissimæ Auctorum omnium, etiam ipsorum Probabilistarum, repugnans evidenter indubitatis utriusque Juris principiis, etiam ipsi paginae sacrae, & ex quo mille ingentia consequantur mostra, & absurdia.

20. Quòd verò promulgatio, de qua Recentiores loquuntur, proprie, & strictè sit accipienda, & ibidem ostendimus, & ex se patet; quia alioqui ipsorum discursus, non solum ad pròpositum inutilis, sed ridicula fore, ac futilis petitio principii. Ceterùm ne de voce promulgationis (qua sapè Terillus abutitur) inutiliter contendamus; neve cavillis, aut æquivocationibus, patiamur veritatem confundi, illud hic tanquam certum statuendum omnino est, defectum ejus promulgationis, de qua Recentiores loquuntur, ita enervare virtutem legis, ut nulla possit quæstio superesse de ipsius legis obligatione. Audi Terillum ipsum: *Ridiculum (ait) esset, si supposa-*

*ta negarione sufficientis promulgatio-* Terill. t.p.  
*nis de lege, adhuc ipsius obligatio que-* de Regu.  
*reveretur. Pluribus non est opus ad pro-* mo. q. 35. n.  
*positum nostrum.* 23.

*Demonstratur proposita sequela*

*et illucum ab absurditatis excessu.*

21. **Q**uoties prorsus est certum, & exploratum, legem non esse satis promulgatam, proindeque non esse legem re ipsa, nec ullam ex se habere vim obligandi, sicut cuilibet licet impunè agere contra illam, sic etiam iudex potest, immò debet omnino, litem contra illam decidere, & pro parte legi contraria absolutam sententiam ferre. At quoties datur opinio aliqua, æquè, vel etiam minus probabilis negans, vel existentiam, vel extensionem legis ad casum illum particularem, de quo quæstio, aut lis instituitur, toties est certum, & exploratum juxta modernos Probabilistas, legem non esse satis promulgatam, proindeque nec esse legem re ipsa, nec ullam ex se habere vim obligandi. Ergo poterit iudex, immò omnino tenebitur, litem contra legem decidere, & absolutam sententiam ferre juxta opinionem illum minus probabilem, hoc est, pro parte legi contraria. Nihil non evidens in hoc discursu est. Major est per se nota: Minor ipsa doctrina Recentiorum, & moderni Probabilissimi fundamentorum omnium fundatum. Denique de illatione dubitare non licet: cùm tamen opinionem de judice damnatam concludat ex benigna sententia cum magno absurditatis incremento, de quo post pauca. Quid igitur hic plura?

22. Sed tamen placet adhuc generalem doctrinam majoris distinctionis, & claritatis gratiâ exemplis illustrare particularibus.

Contendunt apud judicem, Joannes, & Petrus de proprietate

va-

vacantis majoratus, quem neuter eorum possideat. Petrus prævalet Joanni jure propinquitatis, & ideo majoratus ad ipsum pertineret sine dissidio ullo, nisi obviaret jus positivum, quod Joannes contra Petrum allegat, contendens, Petrum ex jure isto penitus esse exclusum à possessione talis majoratus ob defectum particularem, quem Petrus celare non potest. Judex, causâ discussâ, & diligenter examinatâ, invenit duas contrarias opiniones, utique peritorum, ac gravium juris interpretum suffragio munitas, & quæ amba communiter probabiles habentur; eam tamen, quæ docet, Petrum exclusum esse ex illo jure, adeoque majoratum ad Joannem spectare, & censeri communiter, & sibi etiam absolute videri opposita opinionem magis probabilem. In hypothesi ista ajebat opinio damnata, judicem posse licet, & justè contra Joannem ferre sententiam, & majoratum adjudicare Petro juxta opinionem illam minus probabilem.

23. Id verò esse rectissimè dicatum, & esse adhuc necessariò dicendum ab omnibus, qui nolint abjurare Probabilisimum, statim evidenter appetit. Nam jus favens Joanni, & unicè præjudicans Petro in hypothesi dicta, re ipsa non est jus, neque vim ullam habet ad obligandum, cum sufficienter promulgatum non sit, juxta principium fundamentalè recentium Probabilistarum. Atqui, jure illo secluso, certum est, majoratum ad Petrum pertinere, ut supponitur: ergo judex licet potest pro ipso Petro ferre sententiam juxta opinionem illam minus probabilem, & majoratum adjudicare ipsi, prout contendebat opinio damnata. Immo verò (en excessum absurditatis) non modò judex sic judicare potest, sed neque potest licet aliter judicare, ut statim appetat intuenti; quod ne damnata opinio asserebat, nec in ulius mentem, aliquando venit asserere.

24. Subjiciamus exemplum, adhuc distinctius. Ponamus, opinionem afferentem, testamentum non conditum secundum Juris solemnitates esse re ipsa invalidum (saltem, quoad legata non pia), neque jus ullum hæredi conferre, vel in interno, vel in externo foro: ponamus, inquam, hanc opinionem, & haberi communiter, & judici quoque videri probabiliorem opinionem contraria, quæ tamen gravium Doctorum est, & probabilis etiam reputatur. Causis hæres in simili testamento institutus item intendit Titio hæreditatem adeunti ex jure successionis ab intestato. Tum verò judex ille quid agat? Certè juxta principia Probabilisimi non modò poterit, sed omnino debet judicare pro Cajo contra Titium secundum opinionem minus probabilem, quæ licet talis, sufficiens tamen est, ut leges irritantes testamentum prædictum, neque leges re ipsa sint, nisi purè Grammaticaliter, neque vim ullam obligandi habeant, ut fert capitale principium recentium Probabilistarum: iis verò legibus deficientibus, certum est testamētum naturæ jure validum, ac ratum esse, adeoque hæreditatem ad Cajum spectare.

25. At eadem est ratio sub terminis similibus de cæterarum legum valore: ergo & eadem judicis licentia est ad decidendas similes causas: immo non licentia tantummodò, sed & stricta quoque obligatio. Evidens ergo sit, opinionem damnatam de potestate judicis ad judicandum secundum opinionem minus probabilem, sequelam esse penitus infallibilem ex benigna sententia Recentiorum. Immo, & absurdius aliquid cœcludit benignitas Probabilistarum, nempè, non solum judicem in casibus propositis, ac reliquis similibus, licet posse ferre sententiam juxta opinionem, etiam minus probabilem, quod damnata opinio asserebat; sed neque posse licet judicare secundum opinionem proba-

biliorem, quod nemo haec tenus dicit.

§. III.

*Evasionis præclusio.*

26. **H**AUD facilè videatur credibile, aliquam evasionem esse tentandam. Sed sit aliquis fortè, qui velit hic etiam nebulas reflexionum offundere, quibus veritas saltem evidens non appareat. Dicat ergo, non sequi ex benigna sententia, quod judex aliquando licetè judicet secundum opinionem minus probabilem absolutè, & inspectis omnibus, non solum principiis reflexis immediatè, ac proximè practicis, verum etiam remotis, & speculativis. Ratio est quia opinio, exempli gratia, negans in eventu proposito testamentum irritum esse, licet secundum se, & inspectis rationibus, ac principiis tantum directis, minus probabilis reputetur; inspecto tamen illo reflexo, ac generali principio Recentiorum de insufficienti promulgatione legis, contra quam datur opinio probabilis, non modò probabilior, sed etiam penitus certa est: quia certum est apud omnes Doctores, legem non sufficienter promulgatam, neque legem esse re ipsa, neque vim ullam habere ad obligandum. Ergo judex in causa illa (& eadem est ratio de reliquis similibus) pronuntians, testamentum validum esse, adeoque hereditatem ad Cajum spectare, non fert sententiam secundum opinionem absolutè minus probabilem.

27. Miserum planè est, sed neque minus inevitabile pro conditio-  
ne materiæ praesentis, quod solu-  
tiones etiam ejusmodi refellere seriò  
debeamus. Nam, ut scitè quondam  
Tertullianus ajebat, *Multa sunt sic  
digna revinci ne ipsa gravitate ad-  
rentur.*

Porro solutio ista sequelam, quam objicimus, non declinat, sed

imprudenter potius concedit, adeòque non solutio nostri argumenti, sed vana quædam elusio Decreti Pontificii absolutè dicèda est. Rogo enim, an auecant Recentiores absolutè tandem asserere, judicem in propositis eventibus posse licetè judicare juxta opiniones illas secundum se, ac directè minus probabiles, quidquid sit de majori probabilitate reflexa, aut etiam certitudine absoluta, quæ ab illo generali, & reflexo principio in eas opiniones derivatur? Affirmet opus est, quisquis volet solutionem exhibitam sustinere. Immò solutio ipsa nihil aliud affirmat. Verum hoc quid est aliud quam sustinere adhuc velle damnatam opinionem, & damnationem ejus impiè contemnere?

28. Enimvero Doctores, qui tenuere prædictam opinionem damnatam, nihil aliud docebant, quam judicem licetè posse absolutè, & inspectis omnibus, definitam ferre sententiam juxta opinionem secundum se, ac directè minus probabilem: id autem ipsum, & non aliud negabant, qui opinionem oppositam tenebant, hæc enim erat quæstio reflexa, de qua utrinque decertabatur. Pontifex quæstionem decidit damnando affirmativam opinionem, tanquam scandalosam, ac perniciosam; & negativam absolutè probando, tanquam doctrinam veram, ac sanam. Et licebit Catholicis post hæc asserere, judicem absolutè, & inspectis omnibus, licetè posse ferre sententiam juxta opinionem secundum se inspectam, & directè minus probabilem? Licebit utique, si fortè liceat irridere, cum libeat, atque pessimare Decreta Apostolicae Sedis. Alioqui precor, quid Pontifex damnavit? An ne, quod judex habeat facultatem prædictam, attentis solum principiis directis; secus verò quod illam habeat absolutè, & inspectis omnibus? Certè, qui sic auderet Decretum Pontificium exponere non solum otiosam, ac vanam, sed nimis imprudentem, ridiculam, ac de-

Tertull. in  
Apolog.

delusoriam comminiscatur necesse sit Summi Pontificis providentiam.

29. Profectò posset quilibet per similem licentiam, quamcunque vellet, opinionem damnatam, ab solutè docere, ac propugnare: & dum redargueretur ex Decreto Summi Pontificis eam opinionem damnantis, promptum esset reponere, damnationem intelligendam de opinione damnata, attentis his, aut illis tantùm principiis, secùs verò absolutè, & omnibus inspectis: se autem invenisse nova quædam principia, & rationes efficacissimas, ad quas Pontifex non respexit, & quibus ea opinio vera esse absolutè, & simpliciter ostendatur. En tibi viam expeditam, ac facilem ad sustinendum, & propugnandum quemcunque errorem, damnatum ab Ecclesia: quæ certè nimis fatua, & stulta fingitur, si dicitur damnare, tanquam scandalosas, & perniciose, aliquas opiniones morales absolutè veras, & sanas, ideo solum, quod, his, aut illis determinatis principiis inspectis, veras esse non ostendatur: maximè verò cùm severè prohibeat hujusmodi opiniones aliquando docere, immò etiam de illis disputative publicè, aut privatum tractare, nisi forsitan impugnando. Apage vanissima somnia.

§. I V.

*Præcluditur evasio altera.*

30. Posset præterea quis hic obtrudere vulgarem illam, ac tritam distinctionem Probabilistis usitatissimam opinionis probabilis practicè, vel speculativè, per quam ab omni ferè difficultate facillimè se expediunt, si Deo placeat; maximè verò in quæstione ista de facultate judicis ad judicandum.

Ajunt videlicet, opinionem illam de alicuius personæ jure, quæ supponitur minùs probabilis, non esse probabilem practicè, sed specu-

lativè duntaxat; quia, licet sit probabile, hæredem, verbi gratia, institutum in testamento minùs solemnè habere jus ad hæreditatem; non est tamen probabile judicem posse licet ferre sententiam juxta opinionem istam, quæ supponitur minùs probabilis, sed potius improbabile omnino, & merito ab Ecclesia, damnatum. Nulla igitur datur opinio verè, & practicè probabilis, quæ judici licentiam concedat ad judicandum juxta opinionem, directè etiam minùs probabilem. At sententia benigna de hujusmodi opinione tantùm procedit; neque enim licet ut sequelam legitimam opinionem, de judece damnatam.

31. Ulgaris hæc Recentiorum distinctio inferius diligenter examinabitur, & quanti sit momenti constabit. Nunc autem ad solvendum argumentum propositum, quod procedit ad homines contra modernos. Probabilistas, nimis importunè producitur, nec potest aliquis eâ uti, nisi qui, nec principium Recentiorum, ex quo contra ipsos arguimus, nec argumentum nostrum percallet.

Nam principium illud de lege sufficienter non promulgata, quod est totius Probabilistri basis, sicut ab omni lege particulari (præsertim positiva) præscindit, sic, & ab omni opinione probabilis practicè, vel speculativè. Enim verò juxta Terillus illius principii inventorem, & Recentiores ipsius asseclas, ideo jex, contra quam aliqua opinio existit, etiam minùs probabilis in sensu Probabilistarum, non satis promulgata censetur, quia potest quis non temere, sed prudenter, dubitare de obligatione, aut existentia legis ipsius; quia prudenter potest præsumere (quoniam etiam evidenter, ut Terillus ajebat) non fuisse voluntatem legislatoris obligare pro eo eventu, & alia id genus, quæ Terillus producit:

du-

dubium autem hujusmodi , seu præsumptio , non cohæret , ait ille , cum sufficienti legis promulgatione .

32. At argumenta ista , vel probant generaliter de omni lege , & de quacunque opinione probabili , vel nihil convincunt , ut patet . Ergo , si verum sit Recentiorum principium de insufficienti legis promulgatione , nulla lex positiva , vel civilis , vel Ecclesiastica , contra quam datur opinio probabilis sufficiēter est promulgata . Et ita sæpè docet , ac supponit Terillus , ut passim apud illum invenies: *Uno verbo* (inquit ipse) *sola probabilitas de non lege sufficit , ut lex sufficienter promulgata non sit.*

At contra omnem legem sufficienter non promulgatam licetē potest iudex , immò tenetur , absolutam ferre sententiam , ut compertum est apud omnes . Ergo , si verum sit Recentiorum principium de insufficienti legis promulgatione , ubiunque inveniatur opinio peritorum Juris interpretum , etiam aquè , aut minus probabilis , negans legem , aut vim ipsius ad irritandum aliquem contractum humanum , aut alium quemvis effectum producendum , licetē iudex poterit , quin & debebit , definitam ferre sententiam juxta opinionem illam minus probabilem . Enī igitur non modò probabile absolute , practicē , & verē , sed certum penitus esse debet in via Probabilistarum , iudicem posse licetē , immò omnino teneri , in dubiis saltem juris , ferre sententiam secundūm opinionem etiam minus probabilem .

33. Paret ergo damnatam opinionem de facultate judicis ad iudicandum , esse sequelam prorsus inevitabilem ex benigna sententia Recentiorum , etiam cum incremento absurditatis . Neque video , quid possint Probabilistæ ad nostrum hoc argumentum reponere , vel cum exiguo aliquo colore veritatis .

Terill. i. p.  
de Regul.  
mo. q. 20. n.  
23.

## ARTICULUS III.

*Ex reliquis principiis Probabilismi eadem sequela con-*  
*vincitur .*

34. **Q** uia non omnes Probabilistæ subtilem , & arcanam benignæ sententiae compagem intimè penetrare noverunt , plures etiam nec curaverunt ; erunt fortè , qui , ut se ab hoc nostro argumento expediant , abnegare simpliciter non vereantur novum illud principium à Terillo adinvētum de insufficienti legis promulgatione , ex quo benignæ sententiae falsitas adeò patenter à nobis demonstratur : Ideoque placet ulterius opinionem damnatam de judicis licentia ad iudicandum , ex reliquis principiis Probabilismi , maximè verò ex illo vulgarissimo , & quo nemo non utitur Probabilista , prorsus indeclinabilem esse sequelam , haud minus evidenter demonstrare .

## §. I.

*Communia fundamenta Probabilismi ,*  
*maximè verò illud vulgare , & à*  
*priori , quo cuncti utuntur Probabilis-*  
*ta , articulūm de iudice damnatum*  
*inevitabiliter inferunt .*

35. **E** st autem fundamentum à priori , seu vulgare principium Probabilismi , illud , quod sæpius commemoravimus , *Quisquis utitur opinione probabili , prudenter operatur &c.* Quod equidem in sensu sæpè exposito tanti apud ipsos ponderis est , tantaque certitudine , & evidentiā benignam sententiam demonstrat , ut quasi otiosum laborem reputent aliis rationibus illam suadere ; & ideo Recentioribus communiter usitatissimus stylus est , sententiam suam , velut commune dogma , prorsusque indisputabile proponere , uno principio isto leviter insinuato ,

ac

ac velut, re confecta, transire, quasi qui veritatem per se notam, cuncti que compertam docuissent. Rem incredibilem, sed tamen exploratam!

36. Quale re verà sit principium illud in sensu, quem intendunt Recentiores, toto decursu Operis manifestum jam fecimus, præsertim vero li. præced. per totam controversiam octavam, ubi fusè, & exactè illud examinavimus, & plusquam evidenter absurditatem, & falsitatem ejus evicimus. Hic, quām legitimè Auctores illi superiùs allegati deduxerint ex eo articulum damnatum de judicis licentia ad judicandum juxta opinionem, etiam minus probabilem, quæ est assertio nostra proposita, breviter in hunc modum ostenditur.

37. Si verum est Recentiorum principium, prout ab ipsis accipitur, & exponitur ad benignam sententiam demonstrandam, iudex sententiam ferens juxta opinionem, etiam minus probabilem, rationabiliter, ac prudenter se gerit: igitur licetè, & honestè operatur: ergo, si verum est principium Recentiorum, iudex licetè judicat juxta opinionem, etiam minus probabilem: ergo prædicti Auctores rectè, ac legitimè ratiocinati sunt, dum ex benigna sua sententia, & principio communi, ac vulgatissimo, quo illam, ut dicunt, à priori demonstrant, concluserunt articulum damnatum de judice judicare potente juxta opinionem, etiam minus probabilem. Cætera patent sponte sua.

38. Antecedens videtur etiam certum, & quod probatione non egeat: nam Recentiores principium suum accipiunt & exponunt universaliter de quacunque opinione, etiam æquè, aut minus probabili, siquidem verè probabilis sit, alioqui male possent ex illo benignam sententiam concludere. Articulus autem damnatus, & Auctores illum docentes in hoc eodem sensu loquuti sunt: nemo enim afferuit aliquando licere

judicii judicare juxta opinionem aliquam, quæ non esset verè probabilis. Atqui juxta principium Recentiorum quicquid utitur opinione, etiam æquè, aut minus probabili, dummodò verè probabilis sit, rationabiliter, & prudenter se gerit. Ergo & iudex ferens sententiam juxta opinionem, etiam minus probabilem.

39. Id ipsum pariter ex aliis argumentis, sive principiis Probabilistæ, legitimè concludere licet, ut singula percurrenti constabit. Utique, si lex dubia hoc solo titulo obli- gare non potest: si in dubiis prævalat contra legem humanæ libertatis possesso: si incertitudo de sensu legis fundat prudentem, ac certam præsumptionem de intentione legislatoris nolentis quemquam ad legem obligare, nam si voluisset, id expressisset, ut fidenter arguit Terillus: si generalis lex obedientia obligans subditum ad parentum contra opinionem, etiam sibi probabiliorem, probat licitum usum cuiusvis opinionis, etiam minus probabilis operanti. Si hæc, inquam, omnia, & reliqua argumenta demonstrant sententiam benignam, ut Probabilistæ contendunt, eadem efficaciam concludunt prædictam opinionem damnatam de facultate judicis ad ferendam sententiam juxta opinionem, etiam minus probabilem, nec jure potest consequens negari ab eo, qui Antecedens tuerit. Hoc non aliunde clarius suaderi potest, quām ex dispartitibus, ac solutionibus, quas Recentiores ipsi adhibere nituntur, quasque nos facile refellimus, postquam vulgarem hic solutionem superiùs insinuatam exploserimus.

§. II.

*Refellitur vulgaris Recentiorum  
solutio de distinctione opinio-  
nis practicè, vel specula-  
tivè probabilis.*

40. **H**æc est communis illa solu-  
tio Probabilistis familiaris-  
fima, de qua nuper memineramus,  
& per quam generaliter sequelam-  
hic objectam, & alias similes, quas  
objicimus, facile Recentiores con-  
temnunt.

Nempè discursus noster variat,  
inquiunt, aperte suppositionem,  
ideoque nihil potest legitimè con-  
cludere; nam principium commune,  
& à priori Probabilistarum procedit  
unicè de opinione non speculativè  
tantummodo, sed practicè etiam  
probabili: nos verò in consequenti  
transitum facimus ad opinionem so-  
lum speculativè probabilem.

41. Denique opinio illa minùs  
probabilis, v.g., de jure Petri ad ma-  
joratum, vel hæreditatem, non re-  
gulat actionem moralem judicis fe-  
rentis sententiam, sed remotè dun-  
taxat, & presuppositivè se habet; ne-  
que enim affirmat licitum esse judici  
adjudicare majoratum Petru, sed  
hoc spectat ad questionem reflexam  
ex opinione illa resultantem, in qua  
nulla probabilis opinio concedit si-  
milem licentiam judici: unde is nul-  
la prorsus opinione, quæ verè, &  
practicè probabilis sit (id est, affir-  
mans honestatem actionis) dirigi  
potest ad judicandum juxta opinio-  
nem illam directam de jure Petri  
minùs probabilem. Ita passim Terili-  
lus, & Probabilistæ moderni, qui  
quasi magnum aliquid dixissent, vix  
non irrident argumentum nostrum,  
quod apertam, & pingue hallucina-  
tionem appellant.

42. Sed enim verò vulgaris hæc  
solutio nihil re vera continet præter  
voces inanæ, nihil, nisi claram, &  
futilem principii petitionem. In pri-

mis autem falso est, prædictam  
opinionem de jure Petri ad majora-  
tum, vel hæreditatem, purè specu-  
lativam, & nullo modo practicam  
esse. Sanè Jurisprudentia, cuius ob-  
jectum est, justum, vel injustum, non  
minùs est juxta omnes practica, quam  
Theologia moralis, cuius objectum  
est, licitum, vel illicitum; etenim,  
sicut hæc non purè speculator verita-  
tem objecti, sed dirigit morales  
actiones, ita etiam illa non sicut in  
contemplatione veritatis, sed dirigit  
præterea ad justâ decisionem causarū,  
& regulat judicia publici fori. Igitur  
hæc assertio hæreditas de jure non per-  
tinet ad Titum, sed ad Cæsium, quæ  
procul omni dubio ad Jurispruden-  
tiā spectat practica est; non minùs  
quam ista spectas ad moralem Theo-  
logiam; Petrus licet potest contra-  
ctum hanc, vel illum inire, nec ullum  
est utriusque discrimen, nisi mate-  
riale duntaxat.

43. Nam quòd illa prior opinio  
judicem immediatè non dirigat (ut  
hoc Recentioribus demus) ad licitè fe-  
rendam sententiam, non probat, eam  
non esse verè practicam; si dirigat  
absolutè, ac simpliciter; nam neque  
posterior opinio in via Probabilista-  
rum dirigit Petrum proximè, & im-  
mediatè, ad licitè ineundum contra-  
ctum: & tamen verè practica est,  
quia dirigit simpliciter per modum  
regulæ, saltem objectivæ, ac remo-  
ta, fundantis regulam formalem, ac  
proximam, per quam actio dirigitur  
immediatè.

44. Quod si dixerint Recentio-  
res, priorem opinionem practicam  
quidem esse in sua speciali materia,  
sed non esse probabilem practicam in  
materia morali; de qua modò disser-  
imus, & in ordine ad conscientiam  
formandam, quia fundare non po-  
test dictamen verè prudens, atque  
probabile, de absoluta honestate  
actionis, per quod proximè, & im-  
mediatè ipsa moralis actio dirigatur,  
ut illud fundat posterior opinio, quæ  
meritò proinde præ priori opinione

cen-

censetur esse practicè probabilis probabilitate conscientiæ, quam unicè in præsenti consideramus: si id, inquam, dixerint Recentiores, principium petent iterum, & nihil dicent.

45. Utique nostrum argumentum contendit, & manifestè ostendit (ut credimus, facilèque faciemus, ut pateat), priorem opinionem necessariò fundare dictamen probabile, ac prudens, quin & certum simpliciter, de absoluta honestate actionis, si illud fundet posterior opinio, ut Probabilistæ contendunt. Reponunt verò nobis, discrimen esse apertum, adeòque consequentiam nullam; quia posterior opinio præ priori est practicè probabilis, id est, fundans dictamen illud, quod prior fundare non potest. En solutionem solidam, & facilem disparitatem, in qua Probabilistæ communiter quiescunt, & per quam nostrum argumentum irrident. Sed quid magis ridendum, ac contemnendum, quam contemptus, & risus, solventium argumentum sibi oppositum per meram petitionem principii?

46. Ita quo nobis certissimum est, certumque semper fuit, sicut nunc est Recentioribus certum, opinionem directam minus probabilem de jure Titii ad hæreditatem, neque esse verè, ac practicè probabilem, neque fundare posse dictamē ullum, quod verè probabile sit, de absoluta honestate actionis judicis ferentis sententiam in ea causa pro Titio contra Cajum: immò sententiam istam fore turpissimam, & contra omnem rectam rationem, indubitabiliter credimus.

47. Cæterū hinc deducimus argumentum planè convincens contra Probabilissimum Recentiorum. Nam, si cui liceat agere ex opinione aliqua directè sibi minus probabili, & suæ libertati fayente contra opinionem probabiliorem stantem pro lege divina; quia, qui sic agit, sequitur dictamen prudens de honestate intrinseca actionis, quam ho-

nestatem debet seriō, ac diligenter inquirere: cur judici non liceat ferre sententiam juxta opinionem illam de jure Titii, quam agnoscit minus probabilem, cùm sequatur dictamen æquè prudens de jure ad majoratum, exempli gratia, quod ex mutiere suo tenetur querere, & per sententiam publicam declarare? Ecce argumentum nostrum irrefragabile, cui nihil hæc tenus Recentiores opponunt præter simplicem suam, & nudam conclusionem, quam oppugnamus.

48. Donec igitur nobis rationes speciales ostenderint, ob quas opinio minus probabilis in materia Jurisprudentiæ fundare nequeat dictamen prudens de absoluta honestate actionis judicis ferentis sententiam, quemadmodum opinio minus probabilis de intrinseca honestate contractus fundat in principiis ipsorum dictamen prudens certum, & evidens de absoluta contractus honestate: planè argumentum nostrum nec solvent, nec attingent, sed ipsius succumbent difficultati.

Hoc tandem Terillus, Carmael, & alii Recentiores agnoverunt, & id est multas proferunt discriminis rationes, quas sigillatim examinare, & nullas esse ostendere, nostrum est. Eas vero potissimum proferemus, ex Terillo, à quo posteri Probabilistæ, qui controversiam non leviter tractarunt, didicunt, ac pæne transcripserunt; nisi quod Terilli subtilitas, quam plures assecuti non sunt, miserè illis impo- suit, & illus.

#### ARTICULUS IV.

Rationes speciales, quas Recentiores proferunt contra opinionem de Iudice damnatam, nullæ sunt in principiis ipsorum, nec minus urgent benignam sententiam.

49. **A** Nte omnia de cunctis Lectorem generaliter monitum volumus, eas adeò absolute ab-

Ss ip-

ipsis Recentioribus esse propositas, ut vix curaverint discrimen ullum pro benigna sententia ostendere preter illud, quod proxime rejectum est, & aliud insuper pariter generale, quod in sequenti articulo rejiciemus. Adeo de suo dogmate securi sunt, ut velut otiosum existimant cuiuslibet absurdii consequentis consequentiam a se amovere. Sed vero Recentiores ipsa sua securitas, & confidantia nimia fecellit, ut dum in damnatum articulum acriter, & intrepidè investi sunt, eodem simul impetu, eademque rationum efficaciam, benignam suam opinionem impeterent, & contra votum, ac propositum suum, ipsam quoque damnatam (virtualiter saltem) ostenderent.

## §. I.

Prima ratio ex Terillo, vel nihil valet, vel Probabilismum evertit.

50. **O**ptimas quidem, & efficacissimas adversus opinionem postea damnatam, protulit rationes Terillus. Ex quo illas in summam redigemus; ita tamen ut nihil de ipsarum efficacia depereat.

Primo igitur arguit. Judex ex proprio munere suo non privatam, sed publicam personam gerit, ad quam spectat in causis occurribus aequa lance momenta librare rationum, & quod partibus singulis vel repugnet, vel faveat, recto, ac maturo iudicio perpendere, ut post omnia considerata, non ex arbitrio proprio, non ex affectu aliquo peculiari, sed ex aequitate, & ratione jus suum unicuique distribuat. Hoc adeo est lumine naturæ notum, ut ad id enigmaticè significantum communis populorum consensu, non alio habitu justitia pingatur, quam obvelatis oculis, altera bilancem, seu libram, & gladium tenens altera manu: quod emblemata quid innuat, nemo non novit. Evidens ergo est, & cunctis

Terill. de  
conf. pra-  
ba. q. 24. a  
n. 9.

intellectibus insitum, Judicem ex munere suo debere semper ferre sententiam pro ea tantum parte, in quam majus inclinet rationum ponens, non vero voluntatis arbitrium.

51. Confirmatur primò: quia Judicis officium est sententiam suam de jure litigantium proferre; proferre vero sententiam suam est dicere, quod verius sibi, seu verosimilius appareat: ergo tenetur sententiam dicere in favorem illius partis, cuius jus potius sibi, atque probabilius videatur, alioqui mentiretur aperte, & externa sententia non conformaretur interna.

52. Confirmatur secundò ab exemplo judicis arbitri, cuius officium solum est dicere, quod sibi videtur, ut patet ex lege *Qualem autem sententiam sive de receptis arbitris, & qui arbitrium recipiunt.*

53. Confirmatur tertio: nam ideo in Judices eliguntur homines integrissimi moribus, & eximiè sapientia prædicti, qui per legum peritiam novarent jura partium discernere, & per animi probitatem nulla affectione prava adducantur, ut a veritate deflectant, sed quod ex legibus justum esse cognoverint, sincere proferant per publicam sententiam, in qua id ipsum implicitè, vel explicitè universa Reipublicæ attestentur.

54. Totum id autem evidenter ostendit, Judicem semper debere judicare secundum opinionem, quæ probabilior sibi, aut unicè vera videatur; etenim ad ferendam sententiam secundum quamlibet opinionem probabilem quilibet non Juris ignarus censeri possit satis idoneus, nam plurimi (ait Terillus) satis periti legum sunt, ut probabile ab improbabili discernant. Saltem non esset opus tanto delectu ad constituyendos Judices, si non deberent legum minutias, & apices ipsos callere, ut inter opiniones etiam probabiles prudenter distinguere possent, & jus verosimilius a minus verosimili discernere. Est igitur compertum apud

om.

Omnes Judici non licere judicare, nisi juxta opinionem probabiliorem, seu quam prudenter ipse judicat veram. Ita Terillus a. nu. 9. totidem panè verbis, nulla, vel levi, reflexione facta ad benignam suam sententiam.

55. Vix sanè credi posset, hominem sagacem, ac doctum sui Probabilismi peritissimum, & communium suorum principiorum, contra opinionem istam modò damnatam, (quam non poterat ignorare ex eiusdē prorsus principiis à suis patronis fuisse deducēram) hujusmodi rationibus usurum, nihil sibi cavēdo, vel timendo pro benigna sua sententia. Fatemur ergo, illis opinionem damnatam evidētis convinci falsitatis simpliciter, & absolutè. Dicimus tamen, ipsas nullius prorsus esse momenti, suppositis principiis Probabilismi, adeoque, vel nihil probare, vel simili, aut majori efficacia Probabilismum ipsum evertere.

56. Nam non magis judex ex proprio suo munere debet sincerè, serio, atque diligenter, librare momenta rationum, & fundamenta utriusque partis recto, ac maturo iudicio perpendere, ut omnibus inspectis, non ex affectu aliquo inordinato, aut ex arbitrio proprio, sed ex æquitate, & ratione jus, quod cuiilibet competit, ipsi tribuat, & neminem spolier bonis re ipsa ad ipsum pertinentibus; quam quilibet homo teneatur in dubiis circa legem, & voluntatem Dei occurrentibus inquirere pro viribus veritatis, & omnia momenta rationum hinc inde diligenter expendere, ut recto, ac maturo iudicio, non ex arbitrio suo, aut inordinata affectione, sed ex sincero potius amore veritatis, & honestatis, apud se prudenter statuat, quid sit re ipsa honestum, aut turpe, ne quid fortè committat contra voluntatem divinam. Id puto nemo Theologus, nemo Catholicus, nemo rationalis negaverit.

57. Quidni verò? An non Deus,

& ejus voluntas sanctissima, quæ non aliud re verà, quam ipse Deus est, diligi à nobis debet super omnia bona creata? Nunquid non magis curare debemus, ne fortè Deum nostrum offendamus, aliquid contra ipsius voluntatem, vel agendo, vel omitendo, quam ne proximo nostro damnum temporale inferamus in rebus, vel fortunæ, vel honoris, ferendo cōtra verum ipsius ius falsam, & iniquam sententiam? Quis abnuat? Quis non noverit, vel ex catechismo puerorum, omnia mala, quæ possint cogitari, vel fingi, sustineri potius debere, quam unum vel levissimum, mendacium dicere, etiam pro vita multorum hominum: quin, si fieri posset, etiam pro æterna salute?

58. At, non obstante hac tanta obligatione nostra erga Deum, & ejus voluntatem, prudenter nos, & honestè gerimus juxta modernos Probabilistas, dum opinionem sequimur de actionis honestate, etiam minùs probabilem, etiam falsam, & quam nos ipsi falsam, vel actu iudicamus, vel, si velimus, possumus prudenter judicare: prudenter item alios eandem opinionem sequi docemus: prudenter juxta illam consilium damus, & dirigimus hominum conscientias: prudenter dispensamus, & absolvimus, liberamus ab onere restituendi, & universim dubia omnia resolvimus, quæ spectant ad æternam animarum salutem, & ad divinæ legis observationem. Cui igitur & judex temporalis non satisfaciat muneri suo? Cur non prudenter, & honestè se gerat, dum causas temporales ad se delatas resolvet, ex opinione, etiam sibi minùs probabili?

59. Nimis profectò benigna est: Probabilistarum Theologia erga iudices conscientiarum, id est, erga se, ipsos, & omnes ad se confluentes, quibus in rebus summi momenti tam, ac tantam licentiam indulgent, nimis verò severa, at rigida adversus iudices temporales, quibus imponuntur

Prov. 20.

Psal. 74.

onus longè gravissimum, quod ipsi portare non possunt, & nec digito suo volunt movere. Veruntamen-  
Pondus, & pondus, mensura, & men-  
sura: utrumque abominabile est apud  
Deum: qui certè non in nostris men-  
suris, aut ponderibus, sed in sua aequi-  
tate, & veritate, cum acceperit tempus,  
nostras iusticias iudicabit.

60. Hinc patet, argumenti confirmationes nullius etiam esse mo-  
menti, sed quæ in Probabilistas eâ-  
dem efficaciâ, immò multò majori  
re torqueantur. Quid enim? Nonne  
quilibet humanus intellectus iudex  
à Deo constitutus est, ut in dubiis si-  
bi occurrentibus de rerum honestate,  
vel turpidine, rectam sententiam  
proferat, vel pro lege divina, vel pro  
ipsius hominis libertate? Et tamen  
juxta ipsos Probabilistas rectè, ac  
prudenter sententiam proferat ex op-  
pinione illa antecedenter sibi minùs  
probabili, quam, vel ipse ex arbitrio  
voluntatis consequenter iudicat ver-  
am, vel quam videt ab aliis veram  
putari: nec mentitur, aut fallit, dum  
alios ita docet, aut dirigit, nec exte-  
rna sententia discrepat ab interna.  
Quare ergo similiter humano iudici  
eodem modo iudicare non liceat?

61. Quid item argui potest ab  
exemplo judicis arbitri? Quasi vide-  
licet intellectus officium nō esset di-  
cere, quid sibi videatur; quod tamen  
juxta Recentiores rectè, atque pru-  
udenter adimpleret proferendo senten-  
tiam ex opinione, etiam minùs sibi  
probabili.

62. Denique tertia confirmatio  
argumenti quid potest contra iudicem  
concludere, suppositis principiis  
Probabilismi? Nunquid major in iu-  
dice requiritur, vel peritia, vel dili-  
gentia, ut non erret circa ius homi-  
nis in rebus temporalibus, & cadu-  
cis, quam in quolibet homine, vel se  
ipsum, vel alios dirigente, ut non  
erret in rebus ad animæ salutem spe-  
ctantibus, & contra voluntatem di-  
vinam? Nunquid precor minor sa-  
pientia, probitas, & sinceritas ani-

mi, exigitur in iudice conscientia-  
rum ad resolvenda dubia moralia per  
veram, & legitimam sententiam,  
qua, vel Deo ius suum ad suæ legis  
observationem, vel homini ipsi li-  
bertas, & exemptio ab onere legis,  
rectè, ac fideliter afferatur; quam-  
exigatur in humano iudice ad co-  
gnoicendum, & afferendum per pu-  
blicani suam sententiam ius Titii, vel  
Sempronii ad majoratum, vel hære-  
ditatem? Nemo opinor affirmet, nisi  
qui cælo terram, & hominem præ-  
ferat Deo.

63. Nunc ergo coveniamus Re-  
centiores, & quid optare velint sci-  
scitemur. Vel Confessarius, Theolo-  
gus, Magister, Director conscientia-  
rum suæ, & aliorum, rectè, ac fideliter  
adimpleret munus suum, & decidit  
dubia moralia per usum sententia  
benignæ, & per hoc quod unicè no-  
verit discernere probabilem ab im-  
probabili, quin ex hoc concludere  
liceat, opus non esse tanto delectu,  
sed per vulgarem quamque peritiam  
abunde posse muneri satisfacere,  
nam plurimis fatis perit ius Theolo-  
gia moralis, ut probabile ab improba-  
bili discerni; vel potius hoc absurdum  
legitimè concluditur ex beni-  
gna sententia Recentiorum, atque  
ad eo non rectè deciduntur dubia  
moralia per æquè, vel minùs proba-  
bile, sed unicè per verum, aut pro-  
babilius?

64. Si prius: cur non possit iu-  
dex humanus causas ad se delatas de-  
cidere juxta opinionem, etiam mi-  
nùs probabilem, quin propterea de-  
lectus, probitas, ac peritia non vul-  
garis, frustrè requirantur in ipso? Si  
posteriorius: damnatur absolutè usus  
opinionis benignæ. Videant ergo  
quid optent Recentiores, vel abjura-  
re ex corde Probabilismum suum,  
vel sustinere articulum de iudice ab  
Ecclesia Catholica damnatum. Ut ut  
ipsi placeat optare, evidēs nobis est,  
primam istam suam rationem, &  
confirmaciones ipsius, vel nihil om-  
nino valere, vel penitus evertere  
Probabilismum.

§.II.

## §. II.

*Neque majoris momenti sunt  
secunda, & tertia ratio  
Terilli.*

65. Arguit secundò: mens omnium litigantium est, dum se coram judge sicut, se, & causas suas non voluntati judicis, sed recto ipsius judicio committere; neque enim credi potest, litigantes, qui putant se rationes potiores, & jus præstabilius habere (quod omnes fere litigantes putant) velle se alienæ voluntati committere, dummodo possint intellectus judicio: quia voluntas de facili corrumpi potest, & unum alteri indebet præferre. At intellectus est judge incorruptus, & ubi ratio prævalet, non respicit amicos, nec muneribus flectitur, quia non amicitia, nec munus, jus, vel amici, vel munus offerentis, certius reddir, aut probabilius. Atqui judge tenetur judicare juxta communem mentem, & voluntatem omnium litigantium, quia ad hoc eligitur à Republica: ergo judicare tenetur secundum id, quod verum, aut probabilius putat.

66. Arguit tertio, & confirmat rationem præcedentem. Omnis voluntas, atque consensus hominum, dum in aliquam mutuam obligationem conspirant, ex ipsius naturæ constitutione habet vim pacti expressi, & est re ipsa pactum implicatum obligationem, illam, inducens, ut in materia de justitia, & jure est certum, ac potissimum principium. Atqui communis voluntas hominum, dum consentiunt in mutuam obligationem standi in suis litibus sententia judicis, est subdere se interno judicio ipsius, non vero voluntati, si à judicio interno dissentiat: officium autem judicis est juxta commune hoc pactum, & voluntatem hominum causas ad se delatas per publicam sententiam decidere: ergo idem, quod prius.

67. Et confirmatur iterum: quia potissimum illud syndesis principium, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, sic arctat judicem in judicando, ut absque conscientia peccati non possit in favorem partis minus probabilis sententiam ferre; conscientia enim semper illi testabitur, nolle se ab alio judge ita tractari. Ita Terillus nu. 14. & 15. qui nihil aptius dicere posset, si non esset Probabilista.

68. Cæterum in principiis novi Probabilissimi, quis non videat, rationes istas nullius prorsus esse momenti? Enim verò, si in dubiis summi ponderis, videlicet de licito, vel illicito, rectè, ac prudenter intellectus se gerit, dum opinionem, etiam minus probabilem, suæ libertati faventem, ut absolutè veram, vel saltem ut probabilem, amplectitur: & pariter voluntas rectè, & honestè agit, vel dum determinat intellectum suum ad assèsum directum illius opinionis, vel dum sequitur directionem ipsius, proponentis opinionem alienam tanquam probabilem absolutè, licet minus probabilis ab ipso judicetur: quare intellectus, & voluntas judicis rectè, atque prudenter non agent, dum eodem modo se gerunt in dubiis inferioris rationis, nempè de jure Caii, vel Titii ad majoratū, vel hæreditatem?

69. Nihil planè repudere Probabilistæ possunt, nisi fortasse dicere non vereantur, errorem in his dubiis de jure hominum ad bona temporalia multò majoris esse momenti, multòque diligenter cavadum, quam errorem in dubiis de jure Dei ad sua legis observationem; neque rectè, ac prudenter judicem humanum procedere dum eam tantum adhibet curam in vitando periculo lèndi jus alicujus hominis ad bonum aliquod temporale, quam adhibere Christianus debeat ex lege veræ prudentiæ, & charitatis in cavendo periculo violandi legem Dei, & Deum ipsum graviter offendendi. Id

Vc.

Verò nemo opinor dicere non vereatur: & re verà prudenter dici non posse, constat ex dictis proximè, & clarius adhuc ex dicendis constabit.

70. Jam, si judex prudenter, & honestè se gerit quoad intellectum, & voluntatem, dum causas sibi oblatas decidit juxta opinionem, etiam minus probabilem, nihil est, cur iudicio, ac voluntati ejusdem litigantes omnes nō possint, immò debeat, se libenter committere. Quis enim iure renuat se, & causas suas libenter subdere iudici recti, ac prudentis iudicij, irreprehensibilisque voluntatis? Quove iure plus exigat homo ab homine, ne laedat jus ipsius ad bonum temporale, quam exigat ab homine Deus, ne laedat jus ad amorem suum, & observantiam suarum legum? Hinc patet, judicem ita iudicantem nihil habere cur sibi timeat, curve remorsus ullus conscientiae patiatur ex notissimo illo synderesis principio, cum nihil faciat contra conscientiam suam, nihil contra aequitatis, atque prudentiae leges, adeoque nihil prorsus, quod sibi ab alio iudice rationabiliter fieri nollet.

71. Tandem rogare juvat Probabilistas, utrum sit mens, & voluntas hominum in quibusunque dubiis moralibus de jure ut aliquid restituatur sibi, vel quodvis sibi ab aliis bonum tribuatur ex justitia, ex fidelitate, ex charitate, aut alia quavis virtute; committere se, & causas suas aliorum hominum voluntati, & non potius recto iudicio? Rursus, an Dei mens, & voluntas sit causas suae legis committere, nō voluntati hominum, si à iudicio interno dissentiat, sed iudicio potius ipsorum, vel se ipsos, vel alios dirigentium? Nemo profecto neget, tam homines, quam Deum, intellectui, & iudicio aliorum hominum, non verò voluntati, si à iudicio interno dissentiat, velle causas suas committere.

72. Sed rogamus ulterius, utrum homines debeat juxta communem hanc voluntatem aliorum homi-

num, & Dei ipsius, moralia sua dubia, & causas hujus generis resolvere, vel in ordine ad se, vel in ordine ad alios dirigendos? Et rursus, an prudenter, & irreprehensibiliter illas resolvant juxta opinionem sibi minus probabilem suæ libertati indulgentem contra probabilem fayentem potius Dei, & aliorum hominum iuri; an potius imprudenter, & cum iusta querela, & aliorum, & Dei ipsius, nec sine propriæ conscientiæ remorsu?

73. Si primum dixerint Probabilista, ut re ipsa dicunt juxta principia sua: ergo & judex prudenter, & irreprehensibiliter se gerit, dum in causis ad se delatis sententiam dicit juxta opinionem, etiam minus probabilem, de jure partis, nec aliud iure litigantes vele, aut exigere ab ipso possunt, quo namque fundamento conquerantur de homine in rebus temporalibus, & vilioribus, de quo similiter se gerente in rebus magni, ac summi momenti, nec homines, nec Deus iure conqueri possunt? Si verò secundum elegerint, corruit Probabilismus: ergo non possunt hunc retinere, nisi retineant simul articulum damnum circa licentiam iudicis in publica sententia ferenda.

### §. III.

*Ratio quarta similiter contra Probabilias retrorquetur.*

74. **A**rguit quartò Terillus. Si iudicii iudicare licet, secundum quamlibet opinionem probabilem, etiam si minus probabilis sit, male consultum eset pauperibus, & miseris; quia pauperes, viduæ, pupilli, & universim miserabiles omnes, et si præstantius jus, & portiores rationes pro se haberent, frequentissime caderent in iudicio, & soli potentes, ac divites, propinquui, vel amici iudicis, semper, aut fere semper, cæteris prævalerent: quia valde difficile est, judicem nolle sibi

PO

potentes devincere, & amicis gratificari, neglecto ignoto, ac paupere, aut etiam aliquando inimico, & in viso homine, modò sibi id licitum foret. At nemo dicat, jus naturale, divinum etiam, & positivum, sufficienter non providisse pauperibus, & miseris litigantibus, aut reliquise penes arbitriam judicis despicer jus certius ipsorum pro jure minus certo plus apud se valentium gratiâ, aut potentia: ergo judex non habet hanc facultatem, nec aliter adimpler munus suum, quam ferendo semper sententiam secundum id, quod, omnibus pensatis, probabilius sibi videatur.

75. Confirmat hoc egregiè in posteriori Opere Terillus ipse ex Cella Dei, sive ex nostro Patre Elizaldo quia alioqui consultius fuisse, saltem pro miseris, & pauperibus, lites omnes sorte decidere, quam instituere humana tribunalia; nam in primis vitarent molestias, & expensas necessariò faciendas in procuranda litis decisione: aliundè verò haberent spem victoriae, saltem aqualem; cum tamen à judicibus nunquam, aut raro, eandem expectare prudenter possent.

76. At absurdum est dicere, formam judicii publici per se non expedire, sed noxiā potius esse miseris, & pauperibus, pro quibus maximè instituta est, ne à potentioribus violenter opprimantur; quod nemo sanæ mētis vertat in dubium. Ergo non est relictum arbitrio judicis judicare, si velit, etiam pro parte minus probabili, sed ex munere suo debet ferre sententiam secundum propria merita causæ, & juxta id, quod verius, seu verosimilius invenierit. Et quidem alioqui judices temporales pænè domini forent, & arbitri bonorum Reipublicæ; non verò (quod ipsorum officium est) vindices injuriarum, & legitimi iuriū assertores.

77. Confirmat iterum: quoniam si judex secundum partem minus

probabilem definitam ferret sententiam, apertè mentiretur, & injustè deciperet; nam externa sententia significaret determinatè, jus ejus partis, pro qua profertur, abolute, & inspectis omnibus, prævalere juri contrario; quæ locutio est apertè mendax, & repugnans judicio interno, cum judex partis adverſæ rationes potiores, ac meliores existimet; ut constat ex hypothesi ipsa. Ita Terillus n. 16.

78. Cæterum procul à mente ipsius Probabilismus fuisse videtur, dum argumenta hæc expendebat; cum tamen illa (ut amplius mireris) non alio consilio producat, quam ut ipsum propugnet Probabilismum, eundemque totius Ecclesiæ (quod passim ille spondet, & jactat, sicut & plures Recentiores post ipsum multò minus excusabiliter) communem esse doctrinam demonstrat. Veruntamen nihil esse re vera, quod evidenter falsitatem ipsius, & repugnantiam cum Ecclesiæ doctrina, efficacius possit convincere, & ex dictis facile constat, & ulterius exponitur in hunc modum.

79. Rogemus ergo nostros Probabilistas, an ex licentia illa, quam indulget hominibus moderni sui Probabilismi toties commendata benignitas, ut in omnibus dubiis de obligatione legis divinæ aliquid præcipientis, vel erga Deum ipsum, vel erga alios homines præstandum, rete, ac prudenter judicent, & operentur secundum partem, etiam minus probabilem propriæ libertati faventem: an, inquam, ex licentia ista sequatur ingens aliquod periculum, ut in tribunalī conscientiæ semper, aut ferè semper proferatur sententia contra jus Dei, & aliorum hominum, etiam præstantius, ac verosimilius? Item an sequatur id ipsum ex eo, quod à Theologis, Confessariis, aliisve conscientiarum directoribus, dubia ad ipsos delata similiter possint resolvi, licet quidem, atque prudenter? Profectò non cre-

credimus fore, ut Recentiores negare audeant; quis enim neget, homines multò magis per se loquendo affici erga se ipsos, & erga propriam suam libertatem, quā erga alios homines, etiam amicos, potentes, sordales, aut quovis alio vinculo sibi cōjunctos? Maximè (quod magnopere ad rem facit) quia in principiis benigni Probabilismi non tantum homo licetē potest, sed etiam debet semper, se, & alios homines, quorum dubia decidit, liberos absolutē pronuntiare ab omni legis obligatione; nam existente qualibet opinione, etiam minus probabili, libertati favente, evidenter jam novit, legem non obligare, adēque semper debet, inspectis omnibus, contra illam dubium resolvere.

80. Jam iterum rogamus Probabilistas, an hoc absurdum censeant, & an per licentiam ejusmodi satis consultum sit divinæ legi, & juri unius hominis adversus alterum? Savè, nisi voluerint abjicere simpliciter Probabilismum, affirmare tenentur, & propugnare, hujusmodi licentiam, & sequelam ex ipsa resultantem, aut in eādem potius intimè imbibitam, nihil absurditatis praeferre, neque quidquam per illam derogari, vel observantiae legis divinæ, vel juri unius hominis adversus alterum: nam, qui moralia dubia resolvit, sive ad se, sive ad alios dirigendos, juxtā opinionem, etiam minus probabilem, propriæ libertati faventem, rectè, prudenter, & honestè se habet, cùm sequatur dictamen prudens de eo, quod re ipsa non agat, nec contra legem Dei, nec contra ius alterius particulare. Ergo, nec Deus ipse, neque homo, quorum ius certius, aut probabilius deseritur, ac posthabetur, jure de illo conqueriri possunt; nemo enim legitimè accusaverit hominem prudentem, ac rectum, nimirum judicantem, & agentem secundūm leges recte rationis. Hæc Recentiores pro sententia sua, & dicere debent, & dicunt.

81. Sed restat adhuc quæstio ab ipsis Recentioribus decidenda. Rogamus ergo tandem, ut dicant, quare iudex, dum judicat juxta opinionem aequè, aut minus probabilem de jure unius partis adversus alteram, non possit se tueri similiter, & obruere querelas pauperum, quorum ius probabilius despicit?

82. At, inquis, non ne fieret, ut pauperes, aut semper, aut ferè semper caderent causā? Caderent procul dubio semper, aut ferè semper. Et hoc absurdum esse negabimus? Immò longè absurdissimum esse censemus absolutē cōsideratum, & in principiis veræ Theologiae. At in principiis Theologiae benignæ absurdum reputari non debet. Quid enim absurdum videatur, si non absurdum, sed honestum est, ut in tribunali conscientiæ semper Deus, & homines causā cadant, etiamsi ius ipsorum sit probabilius, dummodò sit probabile ius libertatis? Hoccine erit veræ prudentiæ opus, & illud repugnabit prudentiæ legibus? Unde est prudentia ista? Utique defursum non est, nec descendens à Patre lumen.

83. Instant ex argumenti prima confirmatione: igitur miseris, & pauperibus multò foret utilior talorum iactus, quām judicis sententia ad dirimendas lites; frequētiū enim viatores evaderent. Quis neget? At id nemo negabit esse absurdum. Nemo profectò non Probabilista. Sed enim neque ipsi Probabilistæ negant. Negare tamen debent, & à fortiori, ut ajunt, nisi negare velint Probabilismum.

84. Quid enim? Non ne minus propitia est in via Probabilistarum juri divinæ legis, & juri unius hominis adversus alterum, sententia propria cujusvis intellectus, & cujusvis directoris conscientiæ, quām foret fors, aut quævis resolutio merè fortuita? Nemo jure inficiabitur. Certè pro jure pauperis quandoque, licet raro, iudex ferret sententian;

pro

pro iure verò Dei, aut alterius hominis, etiam probabiliori, contrario libertati judicantis nunquam iste absolutam sententiam dicet, sed semper pro se ipso contra Deum, & alios; hæc enim est benignitas, & prudentia Probabilismi: fors verò iápè ipsi foret adversa, Deique, & aliorum hominum juri æqualiter saltem faveret.

85. At Recentiores absurdum id non censem, sed honestati, ac prudentiae consonum; cùm tamen multò majus tribuat arbitrium homini supra divinas leges, & reliquorum hominum jura, quam tribuat judicii licentia judicandi juxta opinionem, etiam minus probabilem, supra bona Reipublicæ temporalia. Ergo nec possunt absurdum reputare, quod fors foret pauperibus commodior pro suis litibus dirimendis, quam sit sententia publica judicis ex prædicta licentia judicantis.

86. Secunda verò confirmatio argumenti, quam iterum Terillus inculcat, non minus, immò magis Probabilista urget, ut §. 1. monstravimus. Sanè intellectus hominis non minus, sed potius multò magis tenetur in dubiis circa licitum, vel illicitum, veritatem inquirere, & enuntiare, quam judex fori externi in causis, quas decidit per publicam sententiam. Vel ergo, dum decidit dubia moralia, sive ad se, sive ad alios dirigendos, juxta opinionem sibi minus probabilem, sibi, Deo, & hominibus mentitur; vel non mentitur judex humanus, dum publicam profert sententiam juxta opinionem sibi minus probabilem.

Sed quia nimiùm Terillus infistit huic rationi, quasi quæ suum benignum Probabilismum valdè foveat, ac tueatur, operæ pretium sit magis adhuc illam evolvere, & quam sit importuna ad propositum ejus, immò quam sit adversa Probabilismo suo, paulò diligentius monstrare.

## §. IV.

Urgetur efficacius contra Probabilistas eadem ratio, cui Terillus infistit, in primis ex doctrina Terilli ipsius, aperte sibi contradictis.

87. **S**i judex, ait Terillus, sententiam ferret secundum opinionem minus probabilem de jure Titii ad prædium, exempli gratia, mentiretur aperte contra justitiam, & in re gravi, adeoque occideret animam tuam juxta sententiam Dei, Os autem, quod mentitur occidit animam. At quare mentiretur: Quia per sententiam suam clarè significaret, rationes ostendens jus Titii, præpondere in intellectu suo, & prædium esse ipsius, abolutè probare; quod tamen falso esse, patet ex ipsa hypothesi. Nihil in via veritatis verius. At in via Terilli nihil falsius.

88. Ecce judicem nostrum injitiae, & mendacii, à Terillo injitè arcetissimum, ex modernæ Theologiae benignitate veracem, justum, rectum, prudentem, denique prorsus irreprehensibilem apud Deum, & homines facile damus.

Et in primis, si velit pro suo libitu interne judicare, jus Titii prævalere in hypothesi data, & prædium esse ejusdem re ipsa, adeò facile potest, & physicè, & moraliter, & prudenter, & rectè, ut potest vel le loqui; quia secundum Terilli, & Recentiorum communiorem sententiam, quisque potest ex libera sua electione judicare rectè, ac prudenter esse absolute verum re ipsa, quod minus verosimile sibi appetet priori ad ipsum judicium, saltem si excessus pro parte opposita non sit manifestus, & evidens. Ergo judex in hac suppositione, quam potest ipse pro libitu facere, verus est, prudens, justus, & internè, & externe, adeoque irreprehensibilis apud Deum, & homines. Ut quid ergo Terillus adeò inhumaniter illum ac-

T t

cu-

cusat, immemor suæ propriæ benignitatis?

89. Quid Terillus ad hæc? Obstupui fateor, cùm apud ipsum legi, sequelam esse rectam, & quæ nihil præferat absurditatis; sic enim ipse docet expressè, cùm objecisset sibi hoc idem argumentum ex Celia Dei.

Coegit sine dubio Terillum vis consequentiæ sanè evidenter ad benignam suam sententiam. Sed coegit, non modò ad consequens absurdum, & evidenter falsum, verùm etiam ad aliam non minùs evidenter inconsequentiam ad ea, quæ nunc docet, & in eo loco docebat, de judicis licentia ad judicandum secundùm opinionem minùs probabilem. Adeò est indeclinabilis sequela ex Probabilismo benigno articulus de judice, jam damnatus, ut homo doctus, ac sagax, etiam cùm datâ operâ eam à se repellere nititur, ne quoad speciem quidem, expedire se ab illa possit, sed quò studiosius querit illam fugere, eò evidenter in eam relabatur.

90. Nam, si judex rectè, ac prudèter judicat juxta opinionem aquè, aut minùs probabilem, dummodò ipsi velit, non ex ratione aliqua deniò superveniente, sed ex mera elezione sua, liberum assensum præbere (quod in arbitrio ipsius positum est), ut consequenter ad principia sua concedit, & affirmsat Terillus: ergo verum est absolutè, judicem posse licetè judicare juxta opinionem, etiam minùs probabilem, quod asserebat opinio damnata.

91. Sanè Autores illius non aliud intendebant, aut asserebant, quām judicem, pensatis utriusque partis rationibus, dummodò jus utrinque inveniret esse probabile, licetè posse ferre sententiam pro parte, cuius jus, etiam minùs probabile apparet, id est, levioribus fulcitum rationibus: & hoc est, quod difficile, immò longè absurdissimum, in opinione illa meritò visum est, &

propterè damnatum. Quod verò judex pro libitu suo eidem parti præbeat assensum, non reddit jus ipsius melioris conditionis, neque ullam pro eo rationem, vel levissimam superaddit, adeòque nec evacuat, nec minuit ullo modo illius opinionis absurditatem, ut manifeste patet, vel ex rationibus, quibus ipse Terillus illa impugnat. At totum hoc concedit ex principiis moderni Probabilismi sui: ergo concedit opinionem damnatam, ut sequelam legitimam, prorsusque inevitabilem ex eodem Probabilismo. Ecce consequentiam Terilli ad Probabilismi principia.

92. Sed vide nunc ejusdem haud minùs claram inconsequentiam ad ea, quæ nunc docet, & quibus convincenter planè demonstrat absolutam sequelæ absurditatem. Quid enim? Nunquid judex, in cuius intellectu, discussâ causâ, præpondent momenta rationum pro jure Titi contra jus Caii, si velit nihilominùs pro jure istius ex proprio, & mero libitu suo internam, & externani ferre sententiam, rectè, ac prudenter fungitur munere suo reddendi unicuique jus suum, non ex arbitrio suo, sed juxta propria merita causâ? Hic ne, non ex affectu, sed ex mera æquitate judicat? Hic obvelatis oculis, quasi qui personas non videat, justitiae gladium, & stateram fideliter versat, ac tenet? Ad ita judicandum tantus ne requiritur judicis delectus, tam eximia peritia, tanta morum integritas? Per hanc judicii formam, an benè provisum esset pauperibus, & miseris, ut non frequenter in judicio cädant, nec in arbitrio judicis sit contra jus ipsorum præstantius favere amicis, aut potentioribus, eorumque gratiam captare? Haccine judicariâ sententiâ fors non foret eisdem propitior, & utilior pro suis litibus dirimendi? Siccine demum judices non forent rerum arbitri, & bonorum Reipublicæ, sed legitimi jurium assertores?

93. Apparet enim verò clarissime

Terill. i. p.  
de Regu.  
mo. q. 20. n.  
27.

mē, omnes istas rationes planē urgentissimas, quibus Terillus evidenter demonstrat opinionis damnatē absurditatem nimiam, & falsitatem, aequē procedere in hypothesi dicta, quā judex parti minus probabili ex mero suo libero arbitrio directum præstaret assensum, de quo nullus opinor, vel dubitabit. Qua ergo consequentiā Terillus judicem sic agenter absolvit, immō disertē docet, ac probat, honestē, & laudabiliter se gerere in exercitio muneric sui? Planē nullā, sed sibi contradicens nimis apertē. Cæterū neque minus necessariō, suppositis principiis Probabilismi, quā ad hanc, & alias plurimas manifestas contradictiones, quas in decursu advertimus, & deinceps quoque notabimus, hominem inevitabiliter adiungit.

94. Habemus ergo ex ipsa confessione Terilli rectē, ac sapienter ratiocinantis ex principiis benigni Probabilismi sūi, judicem modo dicto præcedentem, id est, formantem conscientiam suam per liberum; ac directum assensum opinionis minus probabilis, prudenter, & honestē se gerere. Aliundē verò habemus ex rationibus optimis, planēque convincentibus, quibus id Terillus demonstrat, & quibus mox accessit infallibilis Sedis Apostolicæ auctoritas, eundem judicem reūm esse violatā per scelus turpissimum justitiae, & aequitatis naturalis, quam ex munere suo servare debet in publica sententia ferenda.

95. Ergo contra modernum Probabilismum licet nobis concludere, non aliunde, quam ex doctrina ipsorum Recentiorum, signatē verò ipsius Terilli, hoc syllogismo planē demonstrativo: *Si quisquis utitur opinione minus sibi probabili (antecedenter), & minus tuta, cui directum præbeat assensum ex libera electione, prudenter, & honestē operatur, judex ferens sententiam juxta opinionem sibi antecedenter minus probabilem, quam pro libitu suo veram*

existimat, pariter, & eadem ratione, justē, prudenter, & honestē se gerit, At judex ita judicans, absolutē loquendo, non prudenter, non justē; sed turpiter, iniquē, & imprudenter agit. Ergo & ille, qui utitur opinione qua cunque, & minus tuta, & sibi minus probabili. Utraque syllogismi Praemissa est doctrina Terilli, ut vidi mus, & qua negari nequeat à reliquis Probabilistis: illatio verò concludit evidenter falsitatem moderni Probabilismi mille contradictionibus manifestis patronos suos passim implicantis.

## §. V.

*Nec minus urget eadem ratio Recen- tiori: illos, qui negant præfatam intellectus indifferentiam ad assen- tiendum parti minus probabili.*

96. **H**aud plures illi sunt, nonnulli tamen, ex Probabilistis recentibus. Ii vero ad sustinendam opinionem suam benignam, totam suam spem constituunt in judicio reflexo, per quod operans nihil directē judicans de honestate intrinseca actionis, vel etiam actu judicans, ipsam esse inhonestam (juxta duplice viam Reflexistarum, quam alibi jam exposuimus) reflectit supra alienam opinionem probabilem, ex qua tandem legitimē sibi cocludit ultimam conscientiæ dictamen absolutē certum, & evidens de absoluta honestatē actionis, illo syllogismo vulgari Probabilistis familiarissimo, *Qui se- quitur opinione probabilem, pru- denter operatur, &c. de quo sermo- nem tories habuimus, & habebimus adhuc in Operis decursu.*

97. Syllogismum hunc Recentiorum, ipsiisque mirificam structuram affatim patēfecimus, & quanta sit soliditas, & efficacia ejus, multipliciter alibi demonstravimus. Hic verò ex illo eodem judicem sententiam ferentem juxta opinionem, etiam minus probabilem, ab Eccle-

Sup. li. 7<sup>o</sup>  
controv. 8<sup>o</sup>  
per tecum.

sia Catholica jam damnatam, damnari à Recentioribus jure non posse, sed benignè absolvendum esse, demonstratu sit per quam facile.

98. Cur enim iudex iste discurrere non possit eodem modo, & conscientiam suam pacare per simile judicium reflexum supra opinionem illam probabilem? Quia debet (inquit Probabilistæ) veritatem inquirere, & enuntiare de jure Titii ad prædium, exempli gratia, quod facere neutquam potest, nisi per aperatum mendacium, si opinionem, quam sequitur de tali jure, iudicat ipse minus probabilem. Bene.

99. Sed nūquid operans non debet etiam diligenter inquirere veritatem de honestate intrinseca actionis, & de ipsa sincerè, & coram Deo absolutum ferre judicium, antequam se determinet ad operandum? Nunquid Doctor consultus, conscientiarum director, Confessarius, diligenter non debent veritatem inquirere, & enuntiare de jure libertatis adversus legem Dei, vel de jure particulari unius hominis adversus alterum? At hi homines, nec sibi, nec Deo, nec hominibus mentiuntur, dum absolute enuntiant honestatem actionis ex opinione aliena, sibi minus probabili, quia sequuntur dictamen prudens, supra quod reflectentes tutam, & rectam conscientiam formant. Cur ergo iudex per simile artificium rectam conscientiam formare non possit?

100. Reponunt ex Terillo, latum esse discrimen: nam in foro conscientiæ, hoc ipso quod sequaris quamlibet opinionem verè probabilem de honestate directa actionis, certum est dari in Deo legem reflexam, quæ actionem illam permittat, aut approbet: quapropter verè potes absoluto iudicio ipsius honestatem enuntiare. Iudex verò non habet simile fundamentum, atque adeò non potest juxta opinionem illam minus probabilem absolutam ferre sententiam, nisi per apertum,

mendacium. O novum privilegium inculatum, non uni homini contra alterum hominem, sed omnibus omnibus unicè contra Deum per novam, ac benignam Recentiorum Theologiam! Vide, Lector, reflexam legem istam per totam decimam controversiam libri anterioris fusè improbatam.

101. At id modò non agimus; immò volumus etiam benigno hoc privilegio uti. Sed cur miseris iudicibus tanto communi beneficio privabimus? Quare Deus per suam legem reflexam non approbat sententiam iudicis haud minori prudenter utentis? An non & iste sequitur dictamen verè prudens, id est, verè probabilem opinionem de jure Titii ad prædium, cui prædium ipsum per sententiam adjudicat? Quare ergo Deo non placet, si nos omnes certò placemus, dum opinionem sequimur minus probabilem de nostræ propriæ libertatis jure adversus legem ejus directam? Frustrè autem hic denuò Recentiores principium peterent per distinctionem probabilitatis speculativa, vel practicæ, de qua vide præcedentem articulum.

102. Reponent iterum, discrimen esse, quod nos in dubio de obligatione legis habemus certum jus adversus illam ex certa possessione libertatis; jus verò ipsius legis incertum est: unde recte, ac prudenter iudicamus pro nostra libertate contra legem, cùm jus certum ubique prudenter præferatur incerto. At verò in dubio de proprietate fundi Titius adversus Cajum non habet certum jus, ut supponimus, sed incertum, immò minus probabile: quare non nisi injustam, atque imprudentem pro Titio ferret iudex sententiam, cùm manifesta iniquitas, & imprudentia sit jus minus certum certiori præferre. Meritò igitur sententia nostra Deo placet, & illam per suam legem reflexam approbat; secùs autem sententiam iudicis, ut

pote iniquam, & imprudentem. Nihil sanè speciosius: sed & nihil inanius.

103. Evidem certum nostrum hoc jus ex possessione nostræ libertatis adversus Deum, & legem ipsius, quā sit aereum, ac pure imaginariū, latè jam demonstratum est, <sup>Sup. li. 1. tota con- trov. 9.</sup> Hic verò Recentiores frustrā ad illud appellant, ut se ipsos absolvant in causa ista, & judicem in simili, aut in eadem prorsus, condemnent. Utique hæc sunt principia Probabilissimi, ut cùm principia verè non sint, sed consectaria ex ipso resultantia (quod alibi adnotavimus, & ostendimus) eandem extensionem, ac latitudinem, vel ut aptius loquamur, eandem prorsus laxitatem præferant; unde easdem producant necesse est, absurditates magnas, & falsitates.

104. Porrò, quod judex ex eodem principio absolvī debeat à Recentioribus facile ostendi potest, sublata confusione, & equivocatione terminorum, quam eorū solutio involvit.

Pro quo nota, jus Titii contra Sempronium, de quo judex sententiam profert, ineptè comparari cum jure libertatis, quod resultat ex principio reflexo Recentiorum de certa possessione libertatis humana in dubiis circa legem Dei, quasi videlicet ex illo jure Titii nullum aliud resultet in ipso, vel in judice, jus reflexum, ac certum, sicut resultat juxta Recentiores in dubio morali de lege; hoc enim nos ex principiis ipsorum omnino falsum esse contendimus, & non supponi ab ipsis, sed probari deberet, alioqui manifestè principium perunt.

105. Dubium ergo directum de jure Titii conferri debet cum dubio directo de intrinseca honestatè actionis, seu (quod eodem redit) de lege Dei actionem, vel approbante, vel prohibente, & videre, an ex hoc resultet jus in voluntate humana titulo possessionis libertatis ad ferendam sententiam absolutam, & ad agen-

dum contra ipsam legem; secùs autem ex illo in Titio, vel in judice, ad ferendam sententiam absolutam pro Titio ipso contra Sempronium?

106. Jam, quod eodem titulo, immo & potiori, resultet jus ejusmodi in judice, & in Titio, contra Sempronium ex eodem principio de possessione propriæ libertatis, si resultat in homine adversus legem Dei, ut affirmant Probabilistæ, suadetur ex principiis ipsis.

Evidem privilegium istius possessionis liberam præbet homini facultatem agendi (utique prudenter, ac licet) quidquid certò non constet legē Dei prohiberi, aut saltem quidquid lege probabiliter non prohibetur; quia voluntas humana ex naturali sua conditione gaudet universaliter certo, ac indubitate suorum omnium actuum domino, quo privari non debat per legem dubiam; neque enim homo tenetur admittere incertas juris certi exceptiones. Nonne hæc est regula Recentiorum de possessione libertatis in dubiis, de cuius certitudine nolunt ut dubitemus?

107. Tum sic. Lex, qua resistit juri Titii contra Sempronium, & qua favet istius juri, non est certa, sed potius, qua probabiliter vim nullam habeat: cur igitur & Titius, & ipse judex, justè, ac prudenter, agere nō poterunt contra legem huiusmodi particularem, ex certa possessione libertatis agendi contra legem quamcunque dubiam? Sane de Titio saltem certum omnino est in via Recentiorum, quod verè possit; quia opinio, etiam minus probabilis de jure proprio contra jus alterius, sufficit ad honestè operandum, saltem in foro interno conscientia, ut communiter docent Recentiores: item, sufficiens est, ut Theologus consultus, aut Confessarius, Titium absolvat per suam sententiam ab omni obligatione restituendi, seu largiendi Sempronio rem litigiosam (supponimus, quod iste non præscripsit legitimè, nec bona fide possidet illam):

lam): ergo & poterit judex per absolutam sententiam suam judicare pro Titio contra Sempronium; Cur enim quæso judex sententiâ suâ protegere non possit coram hominibus jus illud ipsum, quod prudenter, & sancte Theologus, Confessarius, & ratio ipsa protegunt coram Deo, & quidem prorsus infallibiliter?

108. Dices, obstar e jus contrarium Sempronii, quod est validius, quam Titii jus, adeoque cogit judicem absolutè, ut pro ipso sententiam ferat, nisi velit iniquè, ac mendaciter agere.

109. At contra est: quia Sempronii jus (fundamentale scilicet, ac directum), et si fortius sit Titii jure, incertum tamen absolutè est: ergo non potest judicem privare jure suo reflexo (quod certum est ex certa libertatis ipsius possessione) ad feren-  
dam sententiam contra ipsum Sempronium: sicut Titium non privat, nec cogit ad cedendum juri suo; si-  
cuit item non privat Confessarium, vel Theologum, qui justè, atque prudenter ex eodem jure reflexo absolu-  
tam sententiam potest, quin immò debet, ferre pro Titio ipso contra Sempronium.

110. Instas: nunquid directum Sempronii jus non fundaret eodem, immò fortiori titulo, jus reflexum, ac certum, & in ipso Sempronio, & in judice contra Titium? Quis neget? At hoc planè absurdissimum est: quis enim dicat, judicem, in omni causa dubia, habere utrinque jus absolute certum adjudicandi utrilibet parti proprietatem ejusdem rei? Quid? Nonne causa hoc ipso redderetur utrinque dubia ex illo reflexo principio, cùm utrinque daretur aequalis jus? Foret igitur jus utriusque partis, & utrinque certum, & dubium in eodem sensu reflexo, quæ manifesta implicatio est.

111. Præterea utrilibet sententia judicis foret simul justa, & in-  
justa, quippe quæ semper foret pro jure certo, adeoque ex præscripto

justitiæ, & pariter contra jus certum, quod manifesta iniquitas est. Et his similia poscent alia sexcenta monstra concludi. Non ergo in litigantibus, nec in judice locum habere potest principium de possessione libertatis in dubiis, ad ferendam sententiam judiciale pro qualibet parte quæstionis, sed pars illa determinata, cujus jus prævalet, præferri semper debet.

112. Miror simplicitatem, & candorem animi tui, qui homini Probabilistæ, qualem modò nos agimus, haec objicias. Sanè, quod judex habeat jus absolute certum ad feren-  
dam sententiam, si voluerit, pro jure Titii, licet minus probabili, & consequenter Titius ipse jus certum, ut pro ipso, si velit judex sententiam ferat, evidens esse debet in via Pro-  
babistarum; cur enim judici non suffragetur certa possessio libertatis suæ adversus legem Sempronio favorem, quæ non certa, sed dubia, & proba-  
biliter nulla est? Quod verò simul eodem titulo certum quoque jus ha-  
beat, ut pro Sempronio sententiam ferat, si voluerit ipsi favere; id certè non absurdum, sed verissimum est; quippe quod solum probet, jus utriusque partis directum esse verè incertum, ac dubium, quod proinde non possit judicem cogere, sed unicè fundatum præbere, ut ex reflexo, ac certo Recentiorum principio de possessione libertatis in du-  
bio, libere possit contra utrumlibet sententiam ferre.

113. Præterea, duo jura contra-  
ria, quorum quodlibet certum sit circa ejusdem rei proprietatem, fa-  
cile, & optimè inter se cōhærent ex reflexo principio Recētiorum. Nam in foro conscientiæ Titius haber jus certum contra Sempronium, & Sempronius similiter jus certum contra Titium, circa ejusdem rei propri-  
etatem, & Confessarius, seu Theologus consultus ita potest, ac debet, pensatis omnibus, pronuntiare.

Nem.

114. Nempe, si uterque litigans ad Theologum benignum simul, vel seorsim accedat, poterit Theologus Titio dicere, *Tu rem, de qua contendis, licet potes capere, aut retinere;* & pariter Sempronio, *Tu similiter potes rem vendicare tibi;* & si aliter nequeas, poteris uti occulta compensatione, ex alio neimpē largo, ac novo privilegio à multis Recentioribus induito utendi occulta compensatione ex opinione, etiam minus probabili; quæ opinio insigniter reipublicæ noxia fructus moderni Probabilismi est aliis, quos produxit, simillimus.

115. Ex his vero non sequitur, jus utriusque partis esse simul dubium, ac certum sub eadem ratione, & in eodem omnino sensu, neque sententiam Theologi, aut Confessarii, esse injustam simul, & justam, neque ullum aliud absurdum: ergo nec sequi debet ex jure utrinque certo, ut judex possit licet absolutam ferre sententiam, vel pro Titio, vel pro Sempronio, utcunque magis sibi libuerit.

116. Hæc nobis absolute vix nō somnia videntur; sed quæ inevitabiliter consequantur ex principiis reflexi Probabilismi, juxta quæ jure negari non potest, judicem posse recte, ac prudenter, adeoque citra omnne mendacium, proferre in data hypothesi absolutam sententiam, etiam pro Titio contra Sempronium, ut affatim ostensum relinquitur. Nam judex sic judicans non aliud enuntiaret, quam fundum pertinere de jure ad Titium, quod verum est in præfatis principiis.

Concludamus ergo, rationem, cui nimirum Terillus insistit, vel sententiam ejus benignam evidenter convincere falsitatis, vel nullam penitus vim habere adversus opinionem, damnatam.

## S. VI.

*Retorquetur similiter quinta  
Terilli ratio.*

117. **A**rguit Terillus quinto. Nullus judex audebit palam fateri, se tulisse sententiam pro parte sibi minus probabili contrariae probabilitatem maiorem; hoc enim ipso totius reipublicæ odium contra se concitaret, & nemo, nisi foret amicus, judicari vellet ab eo. E' contra, si constaret, judicem aliquem in sententiis suis probabiliora iemper sectari, hoc ipso laudem omnium in se, & communem amorem conciliaret. Ergo, quia naturaliter omnibus notum est, prius illud iniquum, ac turpe esse, posteriori vero justum, atque laudabile.

118. Confirmatur: nam si constaret, judicem tulisse sententiam contrariae rationes, quas ipse crederet potiores esse, ac probabiliores, reus per talem sententiam damnatus justè appellaret ad superiorem, nec appellatio ista justè reprehendi posset, aut repelli tanquam injusta: ergo quia iniqua sententia foret, alioquin appellatio non esset justa. Ita Terillus nū. 17. & 18. Hæc in principiis veræ Theologiae omnino convincingantur; sed quæ modernum Probabilismum haud minori efficacia destruant.

119. Enimvero, si quilibet fateri potest absque rubore ullo apud Deum, aut homines, se paratum esse ad agendum quidquid inhonestum, ac turpe, adeoque lege divina prohibitum, probabilius sibi apparuerit, modò appareat simul probabile non esse contra legem Dei: si nemo erubescere debet, quod cæteri omnes sciant, se nolle cuiquam solvere, aut restituere quandiu probabilis aliqua opinio ipsum à restituendo, aut solvendo deobliget, etiamsi probabilius sibi videatur, quod restituere, aut solvere debeat, sub pænam-

damnationis æternæ: si denique Confessarius, & Theologus omnia ejusmodi dubia similiter resolvere possunt, ac debent, quin propterea commune hominum odium, aut vituperium ullum, sed tandem potius, & amorem mereantur:

Si, inquam, homines in his omnibus recte, justè, prudenter, & irreprehensibiliter se gerunt: si voluntatem, & legem Dei sincerè, ac diligenter querunt, & docent: si satisfaciunt obligationi summæ non offendendi Deum, sed potius super omnia diligendi, neque laedendi proximum, sed amandi, sicut se ipso: quid est, cur judex nequeat absque rubore ullo fateri, se tulisse sententiam contra opinionem probabilem; sed tamè amplectendo opinionem verè probabilem de ure illius, pro quo sententiam tulit? Cur non prudenter, & honestè agat? Cur non adimpleat munus sincerè, ac diligenter veritatem querendi, atque sectandi? Cur denique totius Republicæ commune odium, aut vituperium, communemque detestationem mereatur? Nullus profectò judex prudens, & aequus, judicem istum Probabilistam; si Probabilistam absolvat, damnare præsumat: immò verò mirabitur sine dubio, quòd modernos Probabilistas ipsum præ aliis absolutè damnare, non pudeat.

120. Præterea reus ille sub prædicta forma damnatus, nunquam justè de judice conqueri posset, sed ipsum potius laudare deberet, quippe qui justè, & irreprehensibiliter munere suo functus probatur: sicut de homine similiter agente adversus legem Dei, & aliorum hominum jura de Doctore, de Theologo, de Confessario, similiter docente, consulente, absolvente, neque Deus, neque homines justè queruntur, sed laude potius eos dignos putare debent in via Probabilistarum.

121. Quod verò spectat ad appellationem à prædicta sententia iudicis, utrumque clare sequitur in via

Recentiorum, justam scilicet, & in-justam esse. Justam quidem, quia reuni nemo justè reprehendat, quòd jure iuo uratur, appellans ad tribunal superius, ubi tentatio ab inferiore lata, quanvis justa, & irreprehensibilis, justè nihilominus poterit, & irreprehensibiliter revocari, juxta opinionem utique probabilem, quæ liberè inferiori displicuit, & liberè fortasse superiori placebit. Injusta itidem foret appellatio, nam à sententia, quam justam agnoscit, nemo aliquando appellat non injustè, ut est rationis lumine notum.

Nihil his omnibus absolutè loquendo falsius, absurdiusve cogitari ab aliquo potest, nihil rationi magis, & aequitati naturali repugnans. Ceteram nihil magis Probabilismo consonans, adeòque nihil clarius ejusdem falsitatem convincens:

### §. VII.

Argumentum denique sextum, quod ex utroque Jure Terillus elicit, ejusdem est rationis cum præcedentibus.

122. **A**rguit demum sextò Terillus ex jure positivo Canonico, & Civili: nam ex utroque liquidò constat, judicem semper judicare debere secundum, id quod, omnibus diligenter inspectis, probabilius sibi videatur. *Inspectum in obscuris quod est verosimilius, vel quod plerunque fieri consuevit: hæc est quadragesima quinta ex regulis Juris in 6, qua nihil clarius produci potest.*

123. Præterea, leg. Ob Carmen. ff. de Testibus, dicitur, *Si testes omnes ejusdem honestatis, & existimationis sint, & negotii qualitas, ac judicis motus cum his concurrat, sequenda sunt omnia testimonia: si vero ex his quidam eorum aliud dixerint, licet impari numero, credendum est, quod natura negotii convenit, & quod ini- micitia, & gratia suspicione caret.*

Con-

Confirmabitque judex motum animi sui ex argumentis, & testimoniis, quæ & rei aptiora, & vero proximiora esse compererit. Non enim ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testimoniorum fidem, & testimonia, quibus potius lux veritatis assit. Hactenū textus legis prædictæ.

Ecce (subdit Terillus) judex jubaretur sequi, quod est vero proximus: hoc autem idem est, ac verisimilius, & probabilitius. Lege Tiraquellum ad le. Si unquam C. de revocat. donat. ubi plurimas leges citat hoc idem probantes. Idem docet Menochius li. 1. de Presumpt. q. 29. & 30. ubi ex jure civili clare offendit, presumptionem minus validam omnino tolli presumptione validiore contraria. Itaque iuxta leges, quod judici minus probabile apparet, apud ipsum tanquam nihil censeri debet relate ad id, quod probabilitius esse cognoscitur.

Confirmatur ex le. Rem novam C. de Judiciis, ubi prescribitur judicibus judicare cum veritate, jura mento præstito: & §. Hodie, dicitur eos jurare, se facturos, quod eis justius, & melius visum fuerit. At manifestum est, quod justius, meliusque, tam eis, quam omnibus, videatur sequi rationes probabiliores, minus probabilitus rejectis, quam in favorem partis minus probabilis sententiam ferre. Ergo judex ex officio, ex juramento, ex legum prescripto iuxta sententiam probabilitorem tenetur judicare.

His accedit auctoritas S. Ambrosii Juris peritissimi serm. 20. in Psal. 119. Bonus judex (inquit) nihil ex arbitrio suo facit, & domestica proposito voluntatis, sed iuxta leges, & iura pronuntiat: statutis quoque juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati. Nihil paratum, & meditatum domo defert, sed sicut audit, sic judicat, & sicut se habet negotii natura. Ergo boni judicis munus est non electi, nisi iuxta rationes, & rei ipsius exigentiam: ergo tenetur sequi sententiam probabiliorem, quam si rejiciat, eo ipso operatur contra exigentiam

causa, quæ meretur preferri, violat officium suum, perjurii reus est, interno suo judicio contradicit, & mentitur. Hæc Terillus ad verbum usque ad nu. 22. quæ sic placuit latè referre, quia nihil potest efficacius produci contra modernum Probabilissimum.

124. Quærimus ergo ab ipso Terillo, & ab aliis junioribus Probabilistis, an censeant, judicis obligationem, qua graviter obstringitur ad judicandum secundum opinionem probabilitorem, unicè fuisse induciam humano jure per regulas, & textus, quæ Terillus allegat, an potius esse omnino ab illo independentem, quæque ex naturæ jure necessariæ descendat, ita ut jus positivum de re ista nihil novum prescribat, aut statuat, sed solum intimet, ac distinctius proponat ipsum naturale præceptum?

125. Primum non possunt dicere, nisi, falso, & manifestè sibi contradicendo; nam rationes producet, quibus Terillus ipse, & Recentiores demonstrant falsitatem opinionis oppositæ jam damnatae, independentes sunt à jure positivo, ut facile constare potest ad illas breviter reflectendo.

Sanè, quod judex debeat sacerdote, ac diligenter veritatem inquire, ut tribuat unicuique jus suum, non ex arbitrio proprio, aut affectione aliqua particulari, sed unicè ex rationis ductu, & secundum merita causa; quod litigantium omnium communis menti debeat se conformare; quod pauperes, ac miseros non debeat in judicio despicere, nec favere pro libitu divitibus, aut potentioribus; quod alioqui pro libitibus dirimendis utilior foret misericordia jactus; quod nullus judex palam sine rubore fateri audeat, se tulisse sententiam secundum opinionem minus probabilem; quod nollet sic ab alio judicari &c. Omnes, inquam, istæ rationes non utique per accidens, aut ex aliqua tantum juris humani contingenti dispositione,

V u. sed

sed ex ipsa natura rei, per se, & independenter ab omni contingentia, ac positivo jure, evidenter ostendunt, iniquum esse, & contra proprium officium iudicis, iudicare pro libitu in favorem unius contra præstantius alterius jus, & contra majus rationis pondus.

125. Id Terillus non modò facile dabit, sed neque in dubium vocari patietur, cui nimis sic certum visum est, ut dixerit item n. 9. *Lumine natura omnibus notum est ... quod, qui rationes minus validas validioribus præfert, à munere justi iudicis deflectat.* Nec dissentient opinor cæteri Recentiores, qui ejusdem vestigiis insistunt, eisdemque rationibus disputant adversus illam opinionem damnatam.

127. Jam ergo, si dicatur (quod unicè dicendum superest), per se, & ex solo jure naturæ, non licere iudicibus sententiam ferre secundum opinionem minus probabilem, neque ullum jus positivum aliquid novum de re ista disponere, sed propone tantum, & intimare naturalis iustitiae legem, ut sui officii judices admoneat pro communi bono Reipublicæ: hoc, inquam, Recentiores qui dixerint, ut dicere necessariò debent, jam argumentum istud, quod petunt ex regulis, & textibus juris humani, nihil negotii facessit nobis, neque quidquam laboris superaddit, quippe quod solum probat, & firmat consequentis iustissimè ab Ecclesia damnati absurditatem maximam, & falsitatem, quam omnes jam agnoscunt, & propugnant,

Hinc verò nos concludimus legitime similem falsitatem Antecedentis, id est, sententia Probabilistarum; nam consequentiam esse prorsus inevitabilem, abundè jam ostendimus, & ex infra dicendis clarius adhuc constabit,

## §. VIII.

*Præcluditur inanis evasio.*

128. **A**T sit fortassis aliquis nimis Dialectici, nimisque Metaphysici ingenii vir, cui cum benigna sua sententia animo infederit, facilius adhuc sit, tolerabiliusque, negare Consequentis absurditatem, quam consequentiā ipsam ex eadem sententia inevitabilem.

Dicat ergo, rationibus à Terillo productis nihil verè convinci contra opinionem illam damnatam, attento solo jure naturæ, proindeque damnandam nunquam fore, nisi obstatisset jus positivum, cui uni aperte contraria est. Id verò ostendet (& evidenter quidem contra suos Probabilistas); quia judex ille per se loquendo recte, prudenter, justè, & irreprehensibiliter ageret, quippe qui sequeretur dictamen prudens, & rectæ rationi conforme. Neque rationabiliter dici potest, judicem ex munere suo debere diligenter veritatem inquirere, majoremve adhibere conatum, ut tribuat unicuique jus suū, quam debeat homo ex lege charitatis querere veritatem, & legem Dei, & curam adhibere, ne Deum ipsum, aut proximum, aliquando offendat. Inducetque in idipsum rationes omnes, quibus indeclinabilis hac consequentia hucusque à nobis demonstrata est. Judex igitur judicans secundum opinionem minus probabilem, faceret rem absolute malam, quia positivo jure interdictam; at non malam per se, & intrinsecè, neque jure naturæ vetitam.

129. Cæterum, neque iste consequentissimus Probabilista, inconsequentiam, quam tantoperè horret, ex toto declinare potest.

130. Ratio autem est: quia ex benigna sententia Recentiorum non solum sequitur inevitabiliter consequens illud evidenter absurdum, quod devorat Recentior, ne consequen-

quentiam deferat, videlicet, quod judex per se loquendo, & attento jure naturae, recte, ac prudenter agat, dum judicat juxta opinionem sibi minus probabilem; verum etiam haud minus inevitabiliter sequitur consequens aliud falsum, & damnatum, quod nemo jam devorare potest, & ideo à Recentiore inconsequenter negari debet, nimirum, quod non tantum per se, sed etiam absolute loquendo, & attento omni jure, etiam positivo, & humano, judex ille prudenter, ac justè agat, neque reprehendi ab aliquo possit.

131. Hæc autem absurdissima, & damnata sequela adeo sponte descendit ex eodem principio, ut mirum sit, si ab aliquo non videatur, statim atque oculos in rem istam intenderit. Nam, ut Recentior iste nobiscum recte arguit contra Terikum suum, & alios Recentiores ipsius asseclas, ideo, supposita sententia benigna, judex in data hypothesi recte, ac prudenter agere censeri debet, quia longè absurdissimum est, & contra veræ prudentiæ leges, quod ex munere suo teneat judex diligenter cavere, ne proferat sententiam re ipsa falsam, & contra verum hominis ius, in ordine ad externa, & temporalia bona, quam homo quilibet cavere teneatur, ne faciat aliquid re ipsa turpe, & contra veram Dei voluntatem. At homo nullo iure tenetur eligere opinionem probabilem militantem pro lege, seu voluntate Dei, sed potest licet contraria amplecti, etiamsi minus probabilis sit: ergo, nec judex debet legem saltem naturae, eligere probabilem, sed licet, ac prudenter, potest ferre sententiam juxta opinionem etiam minus probabilem. Ita ille perquam rectissime.

132. Cæterum quis non videat, hoc eodem discursu manifeste convinci, quod nec humano aliquo, seu positivo jure, possit judex censeri obstrictus ad probabiliora sectanda? Sanè nulla Respublica, vel potestas

humana potest rationabiliter, & honeste lege, juramenro, vel pacto, obligare judices suos ad maiorem laborem, diligentiusve studium, ut in sententiis, quas prolati sunt de rebus momentaneis, ac temporalibus nihil agant re ipsa contra verum ius alicujus, quam Deus lege sua obliget omnes homines, ut in rebus gravissimis, & æternis non deficiant à via veritatis, nec quidquam faciant contra Deum ipsum, & contra veram ipsius legem. Quis hic repugnet, nisi totus desipiat?

133. An non absurdum foret, & iniquum pro rebus summis minimam, & pro minimis sumimam curam exigere? Planè non est possibilis perversio major. Deus verò non errat, neque mensura ipsius iniqua est, aut minus exacta, sed rectitudo, & veritas ipsa. Iniqua igitur foret, & multò exactior, quam oportet, mensura, qua Respublica metiretur curam, & diligentiam suorum judicium, si prohiberet ipsis in judicando aequè, vel minus probabilia sectari, quod Deus pro observanda lege sua, nec prohibet hominibus, nec prohibere potest juxta omnes Probabilistas. Quid enim verò? Nonne omnes ad unum contra sententiam nostram inclamare non cessant, quod onus importabile imponat, & legem Dei faciat observatu impossibilem? Quam verò consequenter, quam iustè, vel ex proximè dictis facile judicabis, & adhuc dabimus facilius iudicandum.

134. Nunc concludamus, judicem, si jure naturali non obligatur ad probabiliora sectanda, nec positivo aliquo, aut humano jure, obligari: ergo non modò per se loquendo, & attento jure naturae, sed etiam absolute, & omni jure inspecto, licet judex judicare potest secundum opinionem minus probabilem; quod tamen falsum, & absurdum est, proptereaque ab Ecclesia dñatum. Ecce quod ducat Recentiorem nostrum immoderatus benignitatis amor, ob

Vu. 2. quem

quem scilicet, veritate contempta, dum consequentiam maximè tenere cupit, nec veritatem tenet, nec consequentiam.

## ARTICULUS V.

Rejecta demum solutione vulgari, qua frequentius utuntur Probabilitate, concluditur assumptum controversia, & falsitas sententia benigna.

135. **R**ationes à Terillo produc-  
tae, quas signatim examinavimus, demonstrant nimis evi-  
denter, ut vidimus, absurditatem  
maximam, & falsitatem opinionis  
de judicis licentiâ ad judicandum  
juxta opinionem æquè, vel etiam  
minùs probabilem: haud tamen evi-  
dentiùs re vera, quām benigna sen-  
tentia falsitatem demonstrant: quin-  
immò contra ipsam majorem quam-  
dam vim, & efficaciam habent, ut  
affarium à nobis ostensum est. Supe-  
rest modò, ut examinemus (ne quid  
prætereat nos) solutionem vulga-  
rem, seu disparitatis rationem, qua  
Recentiores passim utuntur, tan-  
quām penitus convincenti, & ad  
quam nihil reponi possit, quippe  
quam judicant per se notam.

## §. I.

*Vulgaris Recentiorum solutio, sive  
ratio disparitatis, nullius plane ro-  
boris, sed nimis potius absurdæ est.*

136. **A**Junct igitur Recentiores,  
opinionem minùs proba-  
bilem de jure Titii ad prædium  
ex. g., ideo relatè ad judicem non  
esse probabilem practicè, seu (quod  
eodem redit) propterea non suffi-  
cere, ut fundet prudens reflexum  
judicium de honestate sententiae pro-  
ferendæ, quia si contingat esse re ip-  
sa falsam, sententia lata secundum  
ipsam infert re vera damnum Sem-  
pronio, quem prædio suo spoliat:  
nec bona fides judicis impedire po-

test hoc damnum. Atqui judex ex  
proprio suo munere tenetur preca-  
vere, quantum possit, periculum  
ejusmodi damni: ergo non potest li-  
cite opinionem amplecti, ex qua ve-  
ro similius, seu probabilius sit, quod  
prædictum damnum sequatur.

137. Hinc patet, inquit, evi-  
dens disparitas ad operatè ex opi-  
nione suæ libertati favente, & simul  
æquè, aut minùs probabili: nam  
etiam si contingat, falsam esse re ip-  
sa, atque adeò per illam violari le-  
gem Dei, violatio tamen ista est pu-  
rè materialis, nec damnum ullum re  
vera infert, quod operans præcavere  
teneatur (in hypothesi scilicet, sub  
qua agit): quia *Dens est incapax om-  
nis damni, & solum de honorari potest  
per offensam: omnis autem offensæ per  
bonam fidem operantis rationabiliter  
constitutam, manifestè vitatur*, in-  
quit Terillus nu. 53. ubi hoc discri-  
men assignat.

138. Vulgaris hæc disparitas,  
ut levissimè dixero, omnium est  
ineptissima (immò, & quid amplius  
esse mox constabit): adeò tamen ar-  
risit Recentioribus, ut pro hac, & si-  
milibus de confessione Sacramentorum,  
de medico, de bello, & aliis  
per absurdas sequelis amovendis à sua  
benigna sententia, nullam aliam in-  
veneris, maximè apud Summistas.

139. In primis ergo disparitas  
nimis restricta est, videlicet ad pra-  
nim earum opinionum minùs, aut  
æquè tantum probabilem, quæ ne-  
gant legem aliquid præcipientem  
in honorem, aut cultum solius Dei;  
neque potest extendi ad alias opinio-  
nes respicientes materiam aliarum  
legum, quæ nos erga proximum  
ordinant, ut de se est manifestum,  
& palam fatetur Terillus, qui ibi-  
dem notam istam (satis prout jacet,  
absurdam, immò & in terminis im-  
plicatoriam) ad marginem apponit,  
*Bona fides relatè ad Deum sufficit, sed  
non relatè ad proximum.* Non igitur  
uti licebit opinione minùs probabili  
in materia justitiae, fidelitatis, chari-  
ta-

tatis fraternæ, & universum alicuius virtutis, quæ aliquid præscribat relatè ad alterum. Nimiù ergo restringitur benignitas moderni Probabilismi, nihiunque manet impar benignitati Probabilistarum.

140. Præterea, quisque ex lege, charitatis tenet sibi primò confuslere, & cavere periculum damni proprii diligentius, aut saltem non minùs diligenter, quædam periculum damni alterius; quod puto non negabunt Probabilista: opinio autem probabilis minùs tuta, si sit re ipsa falsa, ei, qui operatur secundùm illam, infert damnum haud modicum, quod bona fides impedit non valet; tum quia est error actualis ingenerans habitualem errorem, tum quia operatio ex illa procedens generat etiam in voluntate habitum, virtuosum, & pravum, per se inclinantem in objectum turpe. Nemo verò minoris faciet damnum ejusmodi, quædam tempore, sex, aut octo argenteorum, cujus periculum proximo immineat.

141. Quid ni verò? An ne magni fieri debet malè se habere in rebus extrinsecis, quibus utitur homo ad vitam animalem, quam habet cum belluis communem; nihili verò malè se habere in potentissimis spirituibus, per quarum rectas operaciones non solum in immensum supereminet cæteris animantibus, verum etiam contendere semper debet ad vitam immortalem, atque beatam? Nunquid, ait Augustinus, *Tibi malè est, qui malam habes villam: & illi bene est, qui malam habet animam?* Quis dicat? Planè, si quis ita censemper, non satis se rationalem probaret. Ergo quisque tenetur ex lege, charitatis erga se ipsum hujus danni periculum diligenter cavere: ergo nunquam amplecti licet potest opinionem, ex qua verosimilius sit, quod sequatur. Enī igitur ex ipsa Recentiorum doctrina, ex qua volebant ipsi deducere disparitatem, concluditur illicitus universaliter, & in-

omni materia usus cuiuslibet opinonis, & minùs tutæ, & simul minùs operanti probabilis. Actum est ergo de benigna sententia, idque ex doctrina ipsa, qua Theologi benigni ad ipsam lusinendam utuntur.

142. Sed quid est opus multis refellere Recentiorum disparitatem, quæ sane mirabilis Theologia est, & mirificè congruens magno, & arcano, sententiæ benignæ mysterio? Sufficiat illam oculis non caligantibus feriò, & attente contemplandam objicere.

Opinio, inquiunt, minùs probabilis de jure Titii ad prædium, vel majoratum, nequit habere relatè ad judicem, practicam probabilitatem, seu (quod in idem recidit) nequit judex prudenter illa uti: Petrus verò prudenter uti potest opinione minùs probabilide honestate actionis, quam eligit. Quare? Discrimen evidens est: quia, si opinionem illam contingat esse falsam, re verà infertur Sempronio damnum, quod bona fides judicis non impedit, & cujus periculum ipse ex proprio munere tenetur diligenter cavere: non satis verò diligenter cavit, si voluntariè eligat opinionem, ex qua verosimilius damnum illud sequatur. At verò ex Petri actione, si opinio, quam amplectitur, re verà falsa sit, nullum infertur damnum alicui, quia Deus est in capax omnis damni. Bene. Sed nonne sequitur divinæ legis realis violatio? Sequitur: sed istius violationis periculum, nō debet Petrus diligenter cavere. At hoc (liceat dicere) nunquid non est hæresis, & blasphemia? Procul dubio: sed quæ, nisi simpliciter sustineatur, tota simul, & semel, Recentiorum disparitas ita disparet, ut neque species ejus appareat.

143. Patet hoc evidenter sponte sua. Si Petrus debeat etiam diligenter cavere illius violationis periculum, nequit prudenter uti opinione, ex qua violatio illa verosimilius sit quod sequatur; sicut judex non potest similem opinionem amplecti,

Et, quia damni temporalis periculum diligenter debet cavere. At ex illa opinione minus probabili de honestate intrinseca actionis verosimilius est, quod legis violatio sequatur: ergo non potest Petrus ea opinione prudenter uti: ergo, si debeat diligenter cavere periculum illius violationis, nulla est omnino Recentiorum disparitas: ergo ut disparitas nulla non sit, sustinendum est necessario, quod Petrus diligenter non debeat periculum illud cavere. Hoc autem sine magno errore dici non potest.

144. Dicis, prædictam legis violationem non esse, nisi purè materialem, & quæ Petro nullatenus imputetur. Sed hoc est nimis gratis, nimisque absurdè principium petere.

Dic oro te, ut violatio sit purè materialis, & non imputabilis Petro, debet ne iste diligenter cavere, ne talis violatio sequatur? Vide, quid optes, si quid potes optare. Si neges, ecce hæresis, ecce blasphemia. Si affirmes, ecce nulla disparitas. Nam, dum Petrus utitur illa opinione minus probabili, non cavit diligenter, ne violatio sequatur; sicut nec judex caveret diligenter, ne sequatur damnum Sempronio: ergo violatio illa, purè materialis non est, sed formalis, & Petro verè imputanda, haud aliter quam judici similiter agenti imputaretur Sempronii damnum. Ergo, vel uterque, vel neuter, rectè, ac prudenter utitur opinione minus probabili, adeoque, vel utrumque, vel neutrum excusat bona fides, si opinionem, quam sequitur, contingat esse falsam.

145. At judex, neque rectè, neque prudenter agit, neque bona fide excusat, quod minus damnum ipsi imputetur: ergo nec Petrus agit prudenter, nec bona fides ipsum excusat à legis violatione sibi imputabili. Vel è converso id ipsum: atqui Petrus excusat bona fides, neque violatio legis fecuta, est ipsi voluntaria, aut imputabilis: ergo & judicem pa-

riter bona fides excusat, neque potest damnum, quod sequitur, ipsi moraliter imputari.

### §. II.

*Præcluditur evasio longè absurdissima.*

146. **U** Num omnino hic Probabilis restat dicendum. Nimirum, et si Petrus teneatur diligenter cavere violationem legis divina, quod juxta fidem negari non potest: at non teneri ad tantam diligentiam, ut fugiat hujus violationis periculum, quantum judex tenetur adhibere ut præcaveat periculum illius damni, quod ex sententia sua sequetur, si forte falsam esse contingat; neque enim lex prudentiæ eandem omnibus diligentiam præscribit in mune suo adimplendo. Hinc fit, ut nulla in Petro imprudentia sit agere id, ex quo violatio legis verosimilius sit quod sequatur, dummodo verosimile pariter, & probabile sit oppositum: maxima verò judicis imprudentia sit, si quid agat, ex quo verosimilius sit quod sequatur re ipsa Sempronio damnum, nec libetur ab imprudentia, ex eo quod oppositum sit etiam verosimile, atque probabile.

147. Uno verbo: imprudentia, nulla est, sed laudabile potius, & honestum non vitare periculum verosimilius violandi legem Dei, si nullum aliud malum immineat, & probabilem opinionem, de eo quod non violes, sequaris: est verò nimia, & maxima imprudentia non cavere periculum verosimilius inferendi proximo damnum, per judicariam faltem sententiam, neque, ab hac imprudentia excusat opinio probabilis. Hoc est, quod continet sub terminis vulgaribus solutio, seu disparitas Recentiorum, si vel speciem habeat disparitatis, aut si voces eorum quidquam significant.

148. Cæterum quid absurdius, quid

quid horribilis doctrinā istā, objicere nos possumus Probabilismo? Quorsum hic scholasticis argumentis? Quorum syllogismis agamus? Liceat nobis defungi loco isto appellando judicium, non Theologorum, non Catholicorum, non sapientium, sed hominum quorumcunque; etiam barbarorum, siquidem legūlla naturae, & lumine rationis utantur.

149. Ita ne, vera prudentia est minoris facere Numinis voluntatem, quam temporale proximi documentum? Majorem diligentiam exigere, ne quam homo patiatur in rebus caducis jacturam, quam ne offendatur summa maiestas per violationem legis ipsius? Hæc est prudentia filiorum lucis? Hæccine recta est regula honestatis moralis? Quis docuit homines prudentiam istam? Quis hanc instituit agendi regulam? Nonne, & rationis, & fidei lumine notissimum omnibus est, voluntatem, & legem Dei nostri omnibus debere præferri, & omnia potius mala sustinenda, & optanda esse, quam ut ei, vel levissime, repugnemus?

150. Age, rogemus puerum, septennem, qui prima fidei rudimenta didicerit, quantum debeamus Deum, & sanctissimam ejus voluntatem diligere? Respondebit, debere diligi a nobis super omnia bona, creata, hoc est, ex totis nostris visceribus, ex toto corde, & ex tota mente. Rogemus ultrà, quis Deum ita diligat? Respondebit statim: is, qui paratus est omnia bona potius amittere, & pati, ut omnia mala sibi, aut aliis hominibus obveniant, quam quidquam agere, vel admittere contra voluntatem divinam. Nonne hic est Christianorum catechismus, quem omnes tenentur addiscere, ubi se primùm Christianos agnoverint? Immò veritas ista, ne ab ipsis quidem Ethniciis, quantumvis barbaris, ignoratur; est enim lex naturae, de qua Hieronymus, Tunc (inquit) venit, & præcipit, quando incipit intel-

ligentia, simul scilicet omnibus illuc cescit cum primis ipsis luminis naturalis humanæ rationis crepusculis.

151. Conferamus ad hanc Fidei Catholicæ veritatem benignam modò Recentiorum Theologiam. Si ex tua actione, inquiunt, periculum immineat violandi legem, & voluntatem Dei, ita ut sit aequum, aut magis verosimile, quod re ipsa violabis, nihil est, quinimmò recte, sancte, ac prudenter agis, modò simul probabile, sive verosimile sit, quod illam non violabis re ipsa. Cæterum, si ex sententia à judice ferenda periculum simile immineat inferendi Sempronio damnum, ejusmodi sententiam judicem ferre scelus est, & imprudentia maxima. Nonne hæc est, Recentiores, Theologia vestra? Non ergo miremini, si Dominicis verbis urgeamus vos, *Quid enim maius est, aurum, aut templum, quod sanctificat aurum?* Bonum temporale Sempronii, an Auctor, & Creator bonorum omnium? Et hæc Theologia moralis est, quam tantâ confidentiâ, & jaçtantâ plures moderni Probabilistæ docent, ut passim illam dicere non vereantur doctrinam Ecclesiæ Catholicæ.

152. Est igitur per se plusquam evidenter absurdum, quod violationem divinæ legis minoris facere aliquando debeamus, quam jacturam, seu privationem boni cuiuslibet temporalis, quæ ex nostra actione, proximo immineat, ita ut magis stricam, magisque exactam regulam agendi pro ista, quam pro illa vitanda necessariò sequi teneamur. Quis hoc negare audebit, nisi qui terram cælo, & temporalia aeternis prærenda putaverit? *Si curris pro hac vita centum millia, quot millia debes currere pro vita eterna?* Aug. serm. 37. li. 50. arguebat Augustinus edocitus ab Apostolo, illo argumento suo divino iniquam rerum nostram estimationem redarguente, *Et illi quidem ut corrupti- r. ad Co- lem coronam accipiant: nos autem in- corruptam.* rinth. 9.

Pro-

153. Profectò nulla unquam gens, aut Respublica adeò stolida, ac barbara inventa est, aut inveniri aliquando potest; ut pro rebus vi- lioribus, pro ferro, plumbō, stanno, pomis, aceto, sale, alijsque levioris momenti appendendis, vel mensurandis, pondera minutissima, exactissimasque mensuras: pro rebus verò amplioribus, pro argento, auro, balsamo, aut aliis pretiosioribus, minus exacta, vel publicè institueret, vel privatim ab aliquo instituta approbaret, aut toleraret. Et nos pro temporalibus, ac vilissimis rebus, proque taxanda diligentia, & cura in vitandis periculis de ipsarum amissione, strictiorem mensuram, exactiorem mensuram, exactioremque regulam instituimus: pro rebus verò aeternis, & inestimabilibus, pro salute nostrarum animarum, pro observatione divinarū legum, qua sumum ipsum bonum consequi possumus, ac debemus, mensuram multò minus exactam, regulamque laxiorem consignare non pudeat?

154. Non ne homines, quandoquidem se ipsos Deo suo præferre, non verentur, rebus saltem caducis, ac inanibus suis, se ipsos non postponere deceret? Nolles pro rebus tuis quibuscumque, quæ corpori tuo deserviunt, ponderantis, aut mensurandis, pondus, sive mensuram adhiberi non justam, sed quæ verosimilius deflesteret ab aequo: non equidem pro auro, non pro argento, non pro frumento, non pro vino tuo: postremò non pro pomis, aut leguminibus. Minus verò, si sapis, velle debes pro mensurandis rebus animæ tuæ. Rogo te (ait Augustinus) prepone uitam tuam caligæ tua.

Aug. serm.  
de Verb.  
Dom. c. 12.

155. Hæc qui seorsim legeret à precedentibus, miraretur, non dubito, & obstupesceret. Quorsum enim hæc serio produci possunt in controversia tanti momenti? Sed huc nos dicit, Lector, ut videre facile potes, benigna Recentiorum Theologia, & vulgare discrimen,

quod assignat confidentissimè, u nobis liceat agere secundum opinionem æquè, aut minus probabilem, & minus tutam, si nullum aliud imminet periculum, quam transgressionis legis divinæ: id verò nunquam liceat humano judici, quia ex sententia, quam profert, semper imminet proximo damni temporalis periculum.

156. At ineptiat nunc aliquis hic etiam appellando legem reflexam, vulgare jam Recentiorum latibulum. Sed ineptias ejusmodi, nec possumus finire, nec curare debemus. Nemo certè, qui terminos intelligat, & cursum teneat disputationis, adeò importunè poterit ineptire: qui verò non tenuerit, quantum volet, ineptiat.

### §. III.

Inniuit tandem quedam nostri argumenti, sive instantia, sive retorsio, per opportunam offerens occasionem firmandi ulterius totam hujus controversia doctrinam, & modernum Probabilisum multipliciter redarguendi.

157. **D**icit quis: non ne omnes fateri debent, periculum imminens proximo alicujus damni patiendi, sufficere aliquando, ne possimus licet uti opinione directa minus tuta, etiam multò probabiliori, quam tamen licet possemus amplecti in alia quacunque materia, ubi similis damni periculum non imminueret? Quis id negare potest? Audebimus ne dicere, licere cuiquam uti opinione probabili tantummodo, de valore alicujus Sacramenti, quatenus, etiam juxta nostra principia, licet uti in alia materia? Profectò assertio ista est articulus primus ab Innocentio XI, damnatus. Immò Autores illius, antequam damnaretur, in assertione sua id maximè cavebant, ne ex prædictæ opinionis usu immineret proximo damnum.

Præ-

158. Præterea, quanvis damnum, cuius periculum imminet proximo, sit purè temporale, nemo dicere potest, eandem prorsus rationem esse quoad usum opinionis probabilis, ac si nullum immineat damni periculum. Quid alioqui? Audebimus concedere, licitum esse medico, ubi salus ægroti periclitatur, uti opinione tantum probabili de sanitate medicamenti, perinde ac reliquis uti licet in alia quacunque materia? Et eadem est ratio secundum communio rem sensum Doctorum, dum agitur de bello inferendo, & in aliis eventibus similibus. Evidens ergo est, & à nobis etiam fatendum, non unam, & eandem universalem regulam esse tradendam pro praxi opinionum moralium, ubi damni periculum proximo imminet, ac ubi solum imminet periculum transgrediendi divinam legem. Quid igitur arguimus, & exclamamus contra vulgarem istam disparitatem, quam ex hoc ipso petunt, & per quam nostrum argumentum solvunt Recentiores Probabilista?

159. Haud præterierat nos apparens hec argumenti nostri, sive instantia, sive retorsio. Animus autem erat pro controversia hujus complemenato difficultatem istam expedire per corollaria quædam breviora, ex tradita doctrina facile deducenda. Sed rem attentiùs considerantes, opera prætium duximus locum istum paulò diligentius tractare per totam proximam controversiam; est enim haud exigui momenti, & elucidatione dignissimus, quæque, ut ingenuè fatear, nemo ex Auctori bus sententiæ nostræ satis diligenter excoluit. Immò verò videntur, nescio qua religiosa formidine, atque metitulosà reverentiâ, difficultatem, ejus subterfugisse; cum tamen argumentum, immò argumenta plura, suppeditet efficacissima contra modernum Probabilismum, quibus præterea maximè illustratur nostræ sententiæ veritas, & constantia doctrinæ,

cunctaque à nobis hucusque dicta validissimè robustantur. Tantum abest, ut possit Recentioribus suffragari.

160. Interim verò constat, prætentam Recentiorum disparitatem nullius prorsus esse momenti; nam, quidquid sit de difficultate, quammodò exponendam aggredimur, tota doctrina istius articuli irrefragabilis omnino est. Præterquamquod ex ipsa Recentiorum doctrina, unde disparitatem petere contendebant, usus cuiuslibet opinionis æquè, aut minus probabilis, & minus tutæ, manifestè convincitur illicitus universaliter, & in omni materia, ut demonstratum est §. 1. Tandem quod per instantiam nobis oppositam nimia, & intolerabilis absurditas prædictæ Recentiorum disparitatis, quæ adnotavimus, & evicimus, non modò neutquam evacuetur, aut ulla ratione excusetur, sed multò potius clarius, ac distinctius appareat, ad finem controversiæ sequentis luculenter invenies demonstratum.

161. Licet ergo nobis concludere ex doctrina totius controversiæ, benignam Recentiorum sententiam, ut cunque illam velint exponere, nimis evidenter pugnare cum memorato Decreto Pontificio, quo damnatur articulus secundus de facultate judicis ad judicandum juxta opinionem, etiam minus probabilem: ex quo evidenter tandem convincitur benignæ ipsius sententiæ falsitas.

162. Hic terminanda controversia erat, nec videbatur curare decere leviusculas quasdam instantias, aut retorsiones nostri argumenti, quas producit novissimè, seu potius repetit, quidam Probabilista recentissimus. Sed ne has quidem prætermittere volumus, sed illas etiam dictis annexere, postquam de Auctore ipso, & novo ipsius Opere nunc erumpente, paucæ non omittenda dicerimus.

## ARTICULUS VI.

*Premissa compendiaria notitia, & nostro de recenti Libro iudicio, ipsius argumenta, & instantia contra precedens argumentum nostrum, propoununtur, ac refutantur.*

*Preambula notitia ad praesentem articulum.*

163. **P**rodit, dum haec scribimus, in lucem novellus quidam factus novi Probabilismi, id est liber cuiusdam Probabilista, qui titulum praefert minimè sibi convenientem, nimurum Lydius lapis Recentis Antiprobabilissimi.

Si apud sapientes tantum, atque cordatos viros, res ageretur, sanè, nec libri, nec Auctoris ipsius minimissem. Verum quia liber iste incredibili confidentiâ, tot, tamque ingentes fabulas, & acerbâs paullum calumnias, quasi notoriæ veritates essent, contra sententiam nostram spargit, & contra ipsius propugnatores, ut possit non mediocriter simplicioribus, atque ineruditis impunere, si ignaros illos, & incautos præoccupet, antequâm hujus Recentioris instantias, retorsiones, & solutiones ad argumentum nostrum nuper expensum, & ad ea, quæ Auctores nostræ sententiae ex hoc loco de promunt, proferamus, opera præmium nobis visum est de libro ipso pauca præfari, quæ si Lector ipsius falsa deprehenderit, sponte volumus impostores audire.

## §. I.

*Judicium de libro præfato cum comprehendaria ejusdem notitia.*

164. **L**ibenter ante omnia fate-  
mur, Auctorem libri vi-  
rum esse peracris, satis acuti, & valde  
felicis ingenii, nisi nimirum infeliz  
versaret argumentum. Utinam vo-

luntas ipsius sic expedita, & libera-  
asset à vehementi, ac immoderato  
suarum opinionum amore, quem  
liber totus facile ostendit: non ita-  
facile, ac frequenter erraret, non sic  
alios contemneret, non demum cre-  
deret, se solum esse hominem, &  
secum mortuam sapientiam. Erudi-  
tione præterea pollet, & minimè  
vulgaris eloquentiâ, stylo satis niti-  
do, ac compto, & facilitate dicendi.

165. Quod ad librum spectat: genium quidem fortassis lapit Aucto-  
ris; sed ab ingenio ejus usque adeo  
desciscit; ut vix credere possem ip-  
sius opus esse, nisi ab stylo suo nimis  
ipse se proderet. Nam quis sibi faci-  
le persuadaret, hominem eruditum,  
ac doctum, dum controversiam su-  
scipit tanti momenti diligentissimè  
examinandam, & adversam sibi sen-  
tentiam minutissimè conterendam,  
ut spondet, adeo superficialiter, &  
leviter aucturum, ut primos terminos  
controversiæ non transeat; sed  
supposita conclusione sua, & prin-  
cipiis, ac terminis vulgaribus apud  
recentes suos Probabilistas de lege  
Terilli reflexa, de distinctione opi-  
nionis probabilis practicè, vel spe-  
culative, de ultimo iudicio reflexo,  
& practico conscientiæ dictamine,  
difficultatem potissimum, aut unicam,  
de directa conscientiæ regula,  
quæ est totius ædificii basis, cui cæ-  
tera omnia imituntur, directè, &  
ex professò non tangat.

166. Opponit sibi quædam ar-  
gumenta nostra contra prædictam  
regulam directam, quam designat  
Probabilismus: sed confidenter om-  
nia dissolvit, per suas illas vulgares  
reflexiones, quas nusquam probat,  
sed ubique supponit tanquam certas,  
& evidentes; quasi nimirum argu-  
menta nostra evidenter non demon-  
strarent, aereas illas esse, & nullo soli-  
do fundamento subnixas. Quid pro-  
dest magna statuæ caput aureum ef-  
singere, & parum, aut nihil curare,  
ne pedibus constet fictilibus? Huc  
huc Recentior suum lapidem ver-  
tar,

cat, & totam comminuet statuam.

167. Præterea in toto libro vix ullam vidi, objectionem, instantiam, impugnationem, solutionem, & ultimam, & cui Recentior tandem acquiescat, quam nostræ sententiæ Doctores passim non solvant, atque redarguant: redargutiones tamen, & impugnationes ipsorum alto silentio præmit plerumque, & quasi totam viciasset causam, gloriosissimè exultat; quod est mirabile disputandi genus. Legat saltem, qui volet, opus egregium, & copiosissimum doctissimi P. Palanci è sacra Minimorum familia, quem ab excuso ingenio, exquisita sapientia, nec minus ab insigni modestia, atque pietate, omnes prudentes meritò laudant, quemque indignissimè tractat Recentior; & nihil in istius Opusculo, nihil, inquam, prorsus invenier, quod in magno illo Opere apprimè solidò, atque nervoso, sepè non sit contritum, atque disiectum.

168. Huic arti similis alia est, quam in toto libro notavi. Nempe, si quid inveniat in libris nostrorum Auctorum, quod minus cautele dictum, minusve exactè digestum sit statim illud arripit, & in sensum pessimum trahit, quanvis facile posset, ac deberet, ex constanti, & obvia doctrina, eorundemque Auctorum mente satis alibi manifesta, benignè intelligi, & explicari eitra omnem inconsequentiam; neque enim omnia ubique iteranda, aut exactè exponenda sunt cum molesto, & plusquam utili nauseantis Lectoris tædio. Nec ea solùm, quæ ad rem præsentem faciunt (quod excusari facilius posset), verùm etiam extranea quæque, & alienissima eorundem asserita, quæ forte in aliis materiis tradunt, non raro accusat, & prolixè sèpè insectatur. Adeò est insoluta, ac immoderata hujus Recentioris aviditas nostros Doctores fuggillandi, ac pungendi. Id verò apud cordatos non solùm minus urbana, sed puerilis videatur intemperantia.

169. Jam verò de fabellis, vulgaritatibus, & gloriofissimis magniloquis, quæ per totum suum librum ubertim Recentior accumulat de antiquitate, plausu, auctoritate, sante, ac pietate suæ sententiæ, de nostræ novitate, origine, singularitate, intolerabilique rigore, nec non (quod passim ad nauseam repetit) de nimia estimatione proprii judicii, quam producit sententia nostra, ingenuè fatear, quid in me sim expertus. Initio quidem ista non nihil mihi stomachum moverunt; sed brevi ad se ratione redeunte, indignationem pudor de me ipso, pudorem verò risus exceptit.

170. De cætero, cùm librum, accuratè totum perlegerim, nihil in eo reperire potui (sit pro excusatione infelicitas argumenti) præter inanes quasdam argutiunculas, & apparentes ratiocinationes artificiose quidem, & acutè ad vulgus decipiendum dispositas; sed fallaciis, sophismatibus, cavillationibus, & halucinationibus plenas: adeò ut non semel miratus sim, quod saltem ex benigni Probabilissimi sui armamentario magno, nempe ex utroque Terilli Opere (ex quo Recentior iste, sicut & alii, pænè transcribit) non aliquid depropserit minus inane, & ad speciem saltem solidius; multò enim speciosiora, & apparentiora argumenta in ipso Terillo inveniuntur, quam quæ novus hic scriptor producit.

171. Mirum præterea est, quæ turpiter labatur fræquentissimè in rebus, etiam vulgariter notis, iis, qui mediocre saltem studium rebus moralibus impenderunt. Passim enim res certas falsissimas appellat, dubias, ac controversias, certissimas, ac manifestissimas; quin & notoriè falsa sèpè tanquam certissima, & indubitate supponit. In Auctoris item referendis, & exponendis vix credi posset quantum hallicinetur, quamque parùm fideliter se gerat. Totus profectò liber pluribus argu-

mentis ostendit passionis impetu ab-  
reptum ipsius auctōrē parū matu-  
rē considerāsē, quanta si hujus ma-  
teriæ gravitas, quām diligens stu-  
dium, quām seriam consideratio-  
nem, quām sincerum amorem veri-  
tatis unius, quām denique sedatum  
anūm, ac tranquillam mentem  
depositat.

172. Haud pauca insuper ani-  
madverti in hoc libro asserta non-  
tantūm evidenter falsa, & absurdā  
sed & ab omni sana Theologia ni-  
mis procul exorbitantia, & animad-  
versione dignissima, quæ suis pro-  
priis locis adnotare non omittemus.  
Nam cælestem obedientiæ virtutem,  
quæ totius Ecclesiæ, totiusque disci-  
plinæ Christianæ, spiritus, & vita  
est, certaque ( post divinam fidem )  
ad veritatem, & honestatem via se-  
cundūm Dei, & Sanctorum ejus cer-  
tam, ac frequentem doctrinam, pro-  
memorandum extinguit, ac perimit, im-  
mō simpliciter perimit, ac extin-  
guit, atque ad humanam quandam  
inventionem, & cæremoniam merē  
politican, immō verò ad scandala-  
lum, & necessariam occasionem er-  
randi, redigere tandem videtur, quin  
& apertè redigit omnino.

173. Denique inter privatum, nullaque præcipiendi potestate fun-  
gentem, & Superiorē legitimū, ut talem, hoc unum constituit discri-  
men, quod iste, secus ille, possit me  
obstringere, etiam in dubio de rei  
honestate, quam præcipit, ut rem  
præceptam opere compleam. Cæte-  
rū affirmat non semel, & rotundē  
tandem pronuntiat ( ne quādam ar-  
gumenta nimis fallacia, & apertè so-  
phistica, quæ produxerat, cogeretur  
demū contemnere ), quod directio  
obedientiæ propria, præceptumque  
Superioris, ut talis, nullam mihi ra-  
tionem per se ipsam, nullum omni-  
nō fundamētum præbeat in casu du-  
bio, ut prudenter mihi persuadeam,  
rem, quam Superior præcipit, esse  
re verain se ipsa honestam, & non  
contrariam voluntati divinæ. Sed de-

hac assertione ( quam Terillus etiam  
docuerat ) incunctanter asserere nihil  
verebor, non esse tolerabilem in  
Theologia, quod suo in loco facilē  
oste nōam.

174. Tandem ( ut alia omittam  
suis locis notanda ) ignorantiae pec-  
cata ita sāpiūs exponit, atque con-  
fundit, ut illa plenē, ac planē de me-  
dio tollat, ut latē, & accuratē palām  
faciemus. Et hic est ubi maximē Re-  
centior errat, & plurimos ( proh dol-  
or ! ) perniciose facit errare, quod  
vix sine lacrymis dicimus. Utique, si  
ignorantiae peccata, quæ Sancti om-  
nes maximē semper timuerunt, ve-  
rē Recentior iste agnosceret, atque  
paveret, non sic auderet in rebus tan-  
tis, intrepidē pronunciare, non sic in  
propriis suis judiciis immodicē sibi  
placeret.

## §. II.

*Acerbitas stylī nimis intemperans.*

175. Jam, quod ad libri hujus, sty-  
li ( ut levissimē dixerim )  
acerbitatem, intemperantiam, ni-  
miumque tumorem spectat, pudet  
me illius, vel meminisse; & tamen  
causa veritatis, quam agimus, cogit  
nos, etiam loqui de illo. Id verò ge-  
neraliter testari sincerissimē liceat,  
nullum me, quantum memini, ali-  
quando legisse, vel vidisse, librum  
ullius Auctōris Catholicī adversus  
alios viros Catholicos, qui acriori  
utatur stylō.

176. Porro, ut præteream, quod  
Auctōres nostros passim Jansenianis  
annumeret, aut aliis apud omnes de  
Jansenismo multūm suspectis, qui-  
bus, ut inventoribus, ac præcipuis  
propugnatoribus, sententiā nostrā  
ubique tribuit; quod, licet nimis  
atrox calumnia sit, cūm tamen mul-  
tam ineruditionem, vulgaremque  
ignorantiam supponat, risu cum  
aliis similibus fabellis deputari po-  
tius oportet: ut hoc, inquam, præ-  
teream, Doctores, qui propugnant  
fen-

sententiam nostram (quales, & quantos suo loco patebit, nec ignotum est in Ecclesia), jam generatim omnes, jam speciatim aliquos, quorum nomina exprimit, & superstites ad-

In ipsa Operis introductione multa inventio- nes acerbe, & invidi- osa dicta. Deinde to- tum Opus numeris co- tinuatis di- finitum est. Vide fal em- plementa 2. 7. 70. 74. 79. 83. 86. 153. 261. 201. 208. 209. 219. 222. 226. 230. 263. 269. 278. 280. 297. 301. 315. 316. 397. à nu- 443. uique ad fi- nem.

huc sunt, paucim appellat miserè, vel miserrimè hallucinatos, utentes non humano, sed ferino, ac frenetico stylo, ignorantes, valde imprudentes, de- bachantes pueriliter, vertigine labo- rantes, iudicio suo nimium tribuen- tes, nimisque de se ipsis presumentes, audaces, garrientes, latrantes, Re- formatores, tristes legislatores, pa- radoxos, miserè, aut voluntarie cœ- cuentes, truncantes infideliter ac de industria testimonia Auctorum, quos referunt: unde de cunctis generatim affirmat, cautissimè legendos esse, nec credendos, donec Auctorum scripta propriis oculis legantur. Avertimus hinc calamum non nisi rubrum atra- mentum reddentem. Tu, Lector, vi- de loca ad marginē notata, ubi hęc, & alia multa, etiam graviora repe- ries.

177. Sed queso te, ne legere prætermittas admonitionem (ut ipse appellat), & conclusionem totius Operis, ubi producit verba D. Bernardi serm. 3. de Resurrect. quibus homines leprā proprii judicii, pro- prięque voluntatis infectos, adeò aculeato, ac pungenti stylo suggillat, & exagitat mellifluus Doctor (gene- raliter quidem, ut oportebat, & ne- minem omnino designans per spe- cialeam aliquam notam), ut vix au- deret quis in aliquem, aut aliquos de- signatos hæreticos obstinatissimos, ac pernicioſissimos ejusmodi verba, proferre.

178. Et his conceptis verbis pa- ternę, ac salutariter alloquitur, & ad- monet, pro conclusione totius Ope- ris, hic Recentior gravissimus, & ab eo morbo alienissimus, Auctores, qui propugnant nostram sententiam, quorum plures, ut diximus, hodie superstites, & ubique sapientia, ac pietate suā notissimos, nec parū in Ecclesia Dei eminentes, propriis suis

nominibus expresserat. Et quasi per decursum totius Operis nec dum sa- tis eos vexasset, sigillatim deinde, & ex professo, novis, ac longis ani- madversionibus in singulos eorum invectus fuerat nimis ardenter, & in- temperanter. Vide saltem, si placeat, verba, quæ profert in prælaudatum P. Palancum, initio peculiaris ani- madversionis in ipsum, & seriò apud te cogita, an auderes talia proferre, in aliquem nebulonem.

179. Quod autem urbanè sub- jungit, nolle se absolutè affirmare, Antiprobabilistas, de quibus loqui- tur, vitiis adeò pestiferis, ac horren- dis, infectos esse, (licet vix, inquit, me continent possum, quin eos hac le- pra consiliī propria, aut infectos cre- dam, aut certè pertimescam) prodes- set sibi ad dissimulandam, vel tegen- dam utcunque contumeliam, si cum fatuis, aut pueris ratione vix utenti- bus loqueretur. Id verò apud corda- tos injuriam non evacuat, sed auget potius; tum quia contemnit illos, quibus fucum, ut pueris facturum se arbitratur; tum quia ostendit aperię, ipsum etiam puduisse talia effutire, prætulisse tamen pudori libidinem maledicendi.

180. Cæterū est magnopere notandum (quippe notatione dignissimum) quod hic idem Recentior nihil in Opere vehementius accusat, nihil ardentius carpit, de nullo fre- quentiū conqueritur, quām de ni- mia Nostrorum styli acerbitate, & specialiter, quod censere, aut nota- re, de improbabilitate præsumpe- rent alias opiniones satis commu- nes inter suos Probabilistas.

181. Non negamus omnino, ne- que laudamus, quod aliqui neoterici Antiprobabilista in Probabilis- tum modernum, & quandoque in ipsius propugnatores, ardentius sint inveniti, quām expediret. Sed, omis- sis pro nunc multis haud levibus ex- cutionibus, quæ non parū dimi- nuunt culpam ipsorum, præsertim facta comparatione ad Probabilistas

Totum Opus con- cū liturpa- gnis 256. in quarto. Ferè autem 100 impen- dit his pecu- liari bus animadver- sionibus, scilicet a pag. 161. usque ad fi- nem pro- pemedium ipsius Ope- ris.

mo-

modernos, qui non minus hic peccant (ne quid plus dixero), neque similiter possunt excusari: his, inquam, prætermisfis, certum est, Antiprobabilitas Recentiores plerunque non in Autores ipsos, sed in eorum opiniones irasci, et si aliquando, ut diximus, & in hoc ipso modum excedant, indeque in ipsis earum Autores, quasi indirecte, & per resultantiam, vehementiores etiam incurant.

182. Sed aliud est, dum aliquis zelo Christiano insequitur errorem, quem odit, & quem perniciosum existimat, non nihil laderet personam errantis, quam Christianè debet diligere, ut medicus, dum morbum unicè insequitur, quandoque gravius vexat ægrotum, quam postularer morbi curatio: aliud autem, & multò inexcusabilius appetere à consilio, & directe, personas ipsas, etiam vitæ non functas, coramque, ac quasi in facie contumeliis laceſſere, ut laceſſit, & appetit ultra modum, queribundus iste Recentior. Nonne Apostolum habet, contraſe nimis duram, timendamque sententiam dicentem, *Inexcusabilis es, o homo omnis, qui judicas. In quo enim judicas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim agis, qua judicas?* Quid vero, si non eadem, sed & multò pejora?

183. At opiniones ſæpè multorum, atque doctorum Probabilistarum Antiprobabilitæ notare, & durius impetrere ſolent. Hic totus dolor Recentiorum est, quidquid aliud dolere fruſtrâ prætexant: nam *ubi morbus est, ibi & dolor*, ut fert medicorum paremia. Sed de latente hoc morbo ſanè gravifimo, de ipsiscauſa, effectibus, medicina, latius mox nobis dicendum est. Interim vero, ut conſtet, quam sit & in hoc genere laceſſedi inexcusabilis Autordylii lapidis, placet ex multis ejus duo tantum loca producere, quibus de noſtra, & ſuæ adverſa ſententia, in controverſia iſta pugnauiſſima, to-

riusque Theologæ momentofiffima, benignè ipie censet, & loquitur.

184. Ergo in admonitione, & conclusione operis, postquam ſententia ſuæ benignæ tumentibus, ac plenis buccinis plauſit, ita concludit.

*Si enim ita est, quis ſententiam benignam ſuo calculo firmare prudenter reneuet?*

*Quis à caſtris tot, & taliuſ Catholiciſſimorum virorum ad Lovaniensēs de Jansenismo multū ſupeſſos, ſine maxima nota velit tranſire?*

Itaque, hoc Recentiori judice, nemo Probabilismo Recentiorum diſlentiari prudenter potest: nemo ab illo diſcedere ſine maxima nota, & quin hoc ipſo à caſtris Catholiciſſimorum virorum tranſeat ad Lovaniensēs, ipſosque vix Catholicos, ut ait Recentior, (nos etenim haud ita de Lovaniensib⁹ indiſcretè loquimur) quaſi non alios habeat ſententia moderata patronos. Hic eſt humanus, & pacatus ſtylus urbanifſimi Recentioris, iuſtifiſimè proinde paſſim querentis de ferino, ac frendenti noſtrorum Doctorum ſtylo.

185. At forte in Oratoria, atque Rhetorica peroratione licuit paulo liberiū habenas eloquentiæ laxare. Nimia certè videtur, & plusquam nimia Christiani, & humaniſſimi Oratoris, etiam in perorando, obloquendi licentia. Liceat vero, ſi placet, Recentiori Oratoriè, ac Rhetoriè peroranti ſic eloquentiæ ſuæ laxare habenas.

186. Cærerū audi ipsum intra metas ipsius diſputationis terminis decretoriis, preſiſque diſferentem. Videlicet, ubi ſuī reflexi, ultimique conſcientiæ diſtaminis abſolutam, propugnat certitudinem, opponit ſibi ex P. Munieſſa, qui nondum tunc exceſſerat ē vivis, aut ſaltem exceſſiſſe, nec dum ſcire poterat Recenſor, & quem ſapientiā, ac pieſtate celebrem, Aragoniæque Provincialem Parmae in Italia, dum Romam petit ad noſtrā generalem Congregationem, non ſine magno ſuī diſiderio obeuntem, frequentiū,

ac

Ad Roma.

ac liberius Recentior ipse per totum suum lapidosum Opusculum immodicis convitiis lacesit, ultra quam aliquis facile credat: opponit, in Lyd. Lap. Lect. 23. n. 230. quam, sibi: *Instat (Muniessa); nos, qui jam sumus plures* (hæc non Muniessa verba, sed Recentioris sunt) *negamus, quod dictamen fundatum supra opinionem probabilem cognitam* (in sensu Recentioris scilicet) *certum esse possit, immo & quod sit verum; ergo ad summum erit probabile.*

187. Ad objectionem sic à se propositam respondet continenter his verbis: *Respondeo (inquit) nos parum curare de hominibus, qui audent contra Magistros Ecclesie, per integrum saltem seculum, immo & per anteriores omnia, ut planum fecimus. Deinde vos dicitis, requiri dictamen ita firmum, ut quidquid in oppositum insurgat, prudenter despiciatur, ut scrupulus inanis: hæc autem apud nos est certitudo, nec aliam postulamus: nihil enim curamus de hominibus requirentibus ex una parte judicium certum, & ex alia falsissime dicentibus, illud judicium solum esse opinativum. Nostrum ergo judicium ultimum certum non potest de jure à sua certitudine per vestras ratiunculas, quas vide musinanes. Sic ille modestissime, & humanissime, censet, & loquitur de sententia nostra (qua vero illa, satis constat ex dictis, & ex dicendis clarius adhuc constabit), quam non modò probabilem dicere non dignatur, vel sua laxa probabilitate, cum qua coheraret, falsam, & esse, & apparere; sed appellat *audaciam contra Ecclesie Magistros* (id est, contra Probabilistas), de qua, & Auctoriis eam docentibus ex ratiunculis tantum inanibus, nihil omnino curandum sit.*

188. Absit, ut nos ab isto novo Magistro Ecclesie hanc styli modestiam, & humanitatem discamus. Absit, ut ipsi vicem rependere velimus. Immò nolumus illum aliâ pâna mulctare, quam simplici suorum dictorum narratione, & sincerâ no-

titiâ, atque judicio de toto suo Opusculo glorioso, quod extra mentem suam videndo, ipsum saltem fortasse non delectabit.

189. Quas verò contra nostram Societatem, quasi per speciem blandiendi, ingentes calumnias spargit, maximè in ipsa Operis introductio ne, & prima sectione, cujus præser tis numerus septimus supra modum est invidiosus, ac injuriosus, & ipsi Societati, & gravissimis ejus Scriptoribus, quos maximè reveri debuerat: calumnias, inquam, istas non omittimus (neque enim licet nobis), sed transmittimus in locum opportunum, ac proprium, ubi de his non obviter dicturi sumus.

### §. III.

*Reflexio ad Libri Auctorem, nec non ad Censores ejusdem.*

190. **D**Enique pro dictorum corone hanc unam reflexionem nolim, Lector, omittas. Scilicet hoc tantum, tamque præcelsum Opus, in quo Auctor ipsius dat Urbi, & Orbi jura vivendi, asserit Regnum Probabilismi, ipsumque decadentem statuit. (velut, sententiam Magistrorum Ecclesie), sapientes quoque dirigit, & emendat in controversia (ob nimiam contentionem, artificia, pugnacisque conatus Probabilistarum recentiū) rotius. Theologiae gravissima, intricatissima, profundissima, latissima, & universalissima, in cuius nempe resolutione, vertitur generalis regula morum; ac demum multos sibi adversantes Doctores non mediocriter graves, atque sapientes, qui pierate, doctrina, scriptis, meritis, fama, dignitate, haud parum etiam hodie, eminent in Ecclesia Dei, quique sacram doctrinam per multos annos in celebrioribus Orbis academiis disputando, ac docendo, consenserunt, tam audacter objurgat, tamque severè mulctat, ac corripit.

Hoc

191. Hoc nemp̄ tantum Opus prodit in lucem mundi (dictu mirabile!) sub nomine cuiusdam adolescentis, optimi quidem, magni, praecellentisque ingenii, de quo tempore suo maturo, & opportuno nihil non magnum expectari posset; sed qui vix suam adolescentiam egressus, quique Theologiam, nusquam haetenus docuerit, repente prodit Magister Ecclesie, id est, recentis Doctor Probabilis, quem pro ætate sua, studiis, professione, vix summis ipsis labris delibasse, mundus credebat. Certe properates, & præcoces arborum fructus resecari. Dominus jubet, & comedi penitus, prohibet. Sic sunt aliqui (ajebat Bernardus), quorum fructus, quia nimis properè, minùs prospere oriuntur.

Levit. 19.

Bernard.  
fer m. d.  
S. Benedic

192. Et ego quidem, dum video juvenem, fere tyronem in militia Theologica, tantâ jactantiâ provocantem ad pugnam strenuum illum, ac veteranum Duxem toto Christiano orbe notissimum, cuius Opus egregium, ac solidissimum de reto usu opinionum moralium, incredibili plausu Europæ totius exceptum, communis calculo sapientium probatum, duodeciesque intra annum recusum, se libro suo singulariter petere Recentior iste palam profitetur, facilè eventum ipsis, non prosperrum præfigio, nec me contineo, quin Hieronymi verbis amicè, atque salubriter ipsum admoneam: Certe nec ætate, nec scientia, nec totius orbis testimonio major illo es. Si etatem queris, juvenis ad senem scribes: si scientiam, non sic eruditus ad doctum; licet te fautores tui disertiores Demosthene, acutiorum Chrysippo, sapientiorem Platone contendant, & tibi ipse forte persuaserint.

Hieron. ad-  
versus er-  
ro. Ioa.  
Hierofol.  
pag. mifli  
55.

193. Verum quid de censura libri hujus egregii, quæ parum absuit, ut librum ipsum latitudine superaret, immodicas laudes ipsius, idemque libri argumentum promovens) luce planè, ac prælo dignissimâ, quæ seorsim etiam à libro vulgata est ce-

lebritatis causa? Brevi dicam cōpendio: Libro per omnia similis est; nullam opinor Censor laudem hac maiorem optabit. Sed neque nos tribuere debuimus. Ad argumenta verò fanè urgentissima, quæ contra nostram sententiam congerit grandisonantium verborum strepitum, nec sine magno stili labore, respondere quidquam haud possumus. Nos porò in nostro Opere alterius generis argumentis utimur. Augustinianum illud iteratè sufficiat: *Desinant i talibus agere, ut quemadmodum ille ait, c. i. separatis nugis locorum communium, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione configat.*

Aug. li. de  
util. cred.

194. Laude item non modica dignus est alter etiam libri encomiastes: meā tamen sententiâ majorem mereretur, si librum nec laudasset, neque probasset. Ille igitur, ne in causa Recentiorum communi, officio suo deesse videretur, præter encomia libri multò plura, & grandiora, paucis, & cultis verbis expressa, suum quoque suppeditat argumentum pro benigno Probabilismo non sanè facili solutione donandum. Quidni verò Concludit ex sacra pagina (ex illis nemp̄ verbis *cunctus populus videbat vices*), legis obligationem ut subditos obstringat, instar lucis esse debere, quæ oculis ipsis hauriatur. Nonnè tibi videtur satis ampla benignitas? Illam Probabilis-  
mus benignissimus profectò non ex-  
cessit; quin nec æquavit.

195. Hic est in summa liber iste novissimus sincerè, atque fideliter representatus, & per hoc ipsum solum plusquam abundantanter rejectus; quem audio nihilominus à quibusdam probari, & laudibus etiam efferrī: sed à quibusdam tantum Probabilistis, qui se totos cæco quodam affectus impetu Probabilisimo suo devoverunt, ut nihil unquam legere, vel audire pro contraria sententia, velint (hoc ipsi sponte etiam, & gloriante fatentur, & profitentur). Hos verò in causa ista judices recusamus, quos

EX. 10. 20

quos ipsa in primis veritas recusat, & accusat, & aliquando etiam districte judicabit.

## §. IV.

## Predicti Auctoris instantia, &amp; objections.

**I**NSTAT ille primò, & retorquet præcedens argumentum. Judex in foro interno, nimirum Confessarius, licet potest judicare, & absolvere secundum opinionem sibi minus probabilem, dummodò probabilis sit, ut docuit (inquit) tota antiquitas, & omnes modo, etiam consentiente Muniesa, contra paucos alios: immò potest, fatente insigni quodam Antiprobabilista, si opinio pœnitentis sit multorum graviū Doctorum, quamvis Confessario videatur minus probabilis; tunc enim potest judicium suum deponere, & conformari illorum judicio. Et tamen hinc non licet arguere ad judicem externi fori, qui nimirum non judicat de licto, aut illico litigantium, sed speculativè duntaxat de jure uniuscū usque ad rem, de qua contendunt. Est ergo fallax argumentum nostrum, & à nobis etiam solvendum.

196. Secundò: judex in casu æqualis probabilitatis adhuc potest ferre sententiam, vel dividendo rem, si sit dividua, vel causam aliter decidendo. At Theologus in æquè probabilibus non deberet judicare, ut ex Bonaventura contendit Muniesa. Est ergo discrimen.

197. Tertiò: judex non potest, adhuc per Superioris sui præceptum, vel mutare judicium, vel judicare contra probabilem opinionem. At per nos, accedente Superioris præcepto, subditus potest mutare suum judicium, & agere cōtra opinionem, quæ sibi probabilius videbatur antecedenter ad præceptum: ergo absque dubio latet discrimen à nobis etiam necessariò querendum.

198. Si dixeris ex P. Muniesa,

judicem etiam posse propter Prælati sui auctoritatem, atque rationes, & mutare judicium, & judicare, contra quod probabilius antecedenter sibi videbatur: *Contra* (ait Author Lydi Lapidis): nam, ut demonstravi supra, præceptum Superioris non est ratio, ut subditus judicet de re secundum prædicta intrinseca, & speculativè; sed præticè de re hic, & nunc. Idest, solum est ratio, ut faciamus honestè id, quod nobis præcipitur, sive sit in se honestum, sive inhonestum: non verò, ut esse honestum re vera, & coram Deo, ulla ratione nobis persuadeamus. Et hæc est magna obedientiæ virtus, quam Author hic generaliter docet, quamque demonstrat relinquit, & ex qua facile, ut passim ipse jactat, sententiam nostram impugnat, & expugnat. Verum de hac mirabili Theologia ipsius non nihil supra innuimus, & dicemus ubertim suo in loco.

Lyd. Lapi.  
nu.269.

199. His autem instantiunculis præmissis, duas deinde adhibet ad nostrum argumentum, vel solutiones, vel disparitates. Prima ex illa vulgari doctrina, & distinctione opinionis probabilis præticè, vel speculativè. Nimirum judex in eventu proposito non habet ullam opinionem probabilem, nisi purè speculativè, qua possit uti ad ferendam sententiam; quia nulla est opinio probabilis, quæ affirmet, ipsum licet posse judicare pro jure æquè, vel minus sibi probabili. *At nos* (inquit) asserimus, posse unumquemque licet operari, quando habet opinionem certò probabilem de licto operationis: ergo, quod illictum sit judicii judicare secundum sententiam speculativam minus probabilem, & nihil resolvendo circa lictum, non probat contra casum nostrum, in quo datur opinio de licto. Hæc Lapidarius, & nihil ultra de prima ista disparitate.

200. Secundam verò petit ex eo, quod judex simul cum munere ipso suscipit specialem obligationem judicandi ex rigore legum, & sine,

Y y per-

personarum acceptione, ut constat ex Jure civili, ubi dicitur, judices debere etiam juramentum præstare, faciendi, secundum quod eis usum fuerit justus, & melius. At nihil speciale invenitur, quod obstringat cæteros homines ad non agendum, id, quod sciunt ab aliis prudenter approbari, tanquam honestum, etiam si sibi oppositum probabilius videatur: ergo non licet argumentum ducere à judice ad cæteros homines: sicut non licet arguere ab eo, qui per votum liberè se obligasset ad sequentiam ubique, vel in casu particulari opinionem tutiorem, sive probabiliorem, ad reliquos, qui similem obligationem non suscepissent.

201. Opponit autem sibi, judicem quoque scire, alios Doctores prudenter negare id, quod sibi videotur probabilius de jure partium: & tamen non propterea potest se conformare eorum opinioni cōtra propriam: ergo nec poterunt cæteri homines agere contra propriā ex aliena opinione. Ad hanc superfluam replicam, quæ nihil addit supra ea, quæ dixerat, nihil etiam novum responderet, sed negata illatione, repetit eandem doctrinam de obligatione speciali judicis, & distinctione probabilitatis practicæ, vel speculativæ.

Hæ sunt disparitates, & solutiones nostri argumenti, ultra quas nihil addit, & quibus tandem confidenter acquiescit novus hic Magister, Ipsum vide, si placet à nu. 266. ad

274.

202. Quod, si me roges, cur illis referendis supervacaneè tempus insumpsero, cum easdem & latius ex Terillo supra produxerim, & plusquam sufficienter disicerim? Reponam, me non illas ideo repeterem, quasi novam facessant difficultatem, aut novam solutionem depositant, sed unicè ut statim novelli hujus lapidis gloriofi, & soliditatis ipsius manifestum darem specimen, quo facile conjicias, *Quid dignum tanto promet hic promissor hiatus.*

Horat. in  
Arte Post.

Obyiter etiam poteris experimentum capere illius novæ artis, & mira disputandi rationis, quam in hoc Recentiore observasse me dixi. Rogo namque, qui legerit sententia nostræ Auctores, an non passim in illis ejusmodi evasions, & solutiones recentium Probabilistarum inveniantur latè rejectæ, & solidis rationibus impugnatae; quas tamen lapidarius silentio premit? Cur non hic usurpemus, quod de simili alio Recentiore, licet non ita jactabundo, ac glorioso, opportunè dixit Muniesa; *Egregium sane Atlanta fortius est in sui decadentia Probabilismus.*

## §. V.

*Ad productas instantias.*

203. Jam verò instantiae productæ à Recentiore inanes etiam sunt, & quæ nullam facessant contra sententiam nostram difficultatem, maximam verò contra ipsius sententiam.

Et prima quidem tangit difficultatem, in qua Theologi, præterim antiquiores, satis confuse locuti sunt. Illam nos ex professo in 2. par. tractabimus, & quanta claritate, atque distinctione possimus, ex solidis principiis resolvemus: ubi etiam clarè monstrabimus, sensum eorum veterum Theologorum, qui assertiōnem illam docuerunt (nec enim omnium est, ut falsò, & gratis Lapidarius affirmat) longè esse diversum, & perquām alienissimum à sensu Probabilistarum, quidquid sit de doctrinæ consequentia, quam fateor plures saltem ipsorum non satis atten- disse videntur.

204. Quidquid verò de hoc sit, quod ad præsens spectat, certum omnino est, nullum Antiprobabilistam, sive antiquum, sive modernum, aliquando docuisse, Confessarium debere, aut posse, licet absolvere poenitentem, qui utatur opinione ini- mis tuta, & quam poenitens ipse ju- di-

dicit simul minùs probabilem: quare in eventu posito, nec pœnitens, nec Confessarius minùs probabili opinione utitur. Non quidem pœnitens, qui opinionem illam, probabiliorem putat, ac veram: nec item Confessarius, qui eā ipse opinione non utitur, sed solum finit, ut pœnitens utatur, quia in illis circumstantiis non debet (ut Auctores prædicti significare, aut docere videntur) pœnitentem ipsum deducere ab eo incerto errore, quo fortè dicitur involuntariè.

205. Monent tamen plerique ex præfatis Doctribus, debere Confessarium pœnitentem monere, ut rem illam in posterūm diligenterū examinet, eò quòd viri docti falsam existimant opinionem illam. Quare (quod est magnopere notandum) clarè videntur loqui, non de opinionis prædictæ praxi in ordine ad agendum in posterūm, sed in ordine ad opus ex illa jam patratum, & quod attinet ad formādum judicium de peccato præterito pœnitentis: qui certè sensus non modò alienus est à sensu novi Probabilisini, verū etiā ab omni specie inconsequentiæ, vel falsitatis.

206. Audi (ne quid videamur gratis asserere) Antoninum ex Paludano, Richardo, & Gotfrido de Fontibus, quos ipse refert, & (ut videtur satis verosimile) ex communī veterum mente, cautè, atque prudenti-

Anton. 1. p.  
Sam. 1. 3. c.  
10. 10. ex  
Palud. 1. 4.  
ditt. 17.

fi in rem istam loquente: *Quod si Confessarius dubitaret (inquit ex Paludano), utrum illud, de quo confitens non pœnitet, nec confitetur, esset mortale, & ipse confitens dicit, quod consilio peritorum illud fecit, de quibus ex vita, & scientia probabile est, quod non confiterent, nisi bene, illi judicio (perpende verba ista) se potest conformare; secus autem esset, si esset certus de opposto. Hic adducit Richardum, & Gotfridum, ex quo ita subiungit: Debet (Confessarius) ponere confitenti, quod bene studeat de hoc se ipsum per prudentes informare, eò quod alii teneant contrariam opi-*

nionem. Hæc modò de re ista præbasse sufficiat, ut clarè pateat, quantum antiquitas abhorreat in omnibus à novitate Theologiae benignæ.

207. Ex hac ergo doctrina veterum Theologorum quid instantiæ potest deduci contra præcedens argumentum nostrum, aut quo veri colore potest inflecti contra sententiam moderatam, & veram? Nihil profectò ineptius, aut importunius. Habet verò yini maximam ad compbandam inconsequiam recentium Probabilistarum, & ad firmandum argumentum nostrum doctrinæ circa Confessarium, quam tradunt ipsi Probabilistæ. Utique juxta ipses Confessarius tenet pœnitentem absolvere, qui velit agere ex opinione, & minùs tuta, & tibi, etiam minùs probabili, hocque pœnitentis propositum, non modò negativè, aut permissivè, verū & positivè, probare, atque laudare, Confessarius potest, ac debet. Ergo, & probare debet, atque laudare, simile propositum judicis, qui non minori prudentiæ utitur, dum judicare statuit ex minùs probabilibus. Præterea Confessarius in illo foro interno jam utitur in ferenda sententia opinione minùs probabili: ergo & poterit iudex eā uti dum judicat in foro externo. En prima instantia Lapidarii nostri.

208. Secunda verò æquivocatio est. Bonaventura, & cæteri Doctores (exceptis Recentioribus Probabilistis, nec tam omnibus, ut in loco monstravimus) rectè, ac sapienter docent, eo in eventu, Theologum, nihil posse prudenter, judicare absolute judicio de altera parte determinata illius peculiaris quæstionis, sive de intrinseca actionis illius honestate, aut in honestate. Haud tamen negant, sed ut certum supponunt, posse alij viâ dubium decidere, nempè, vel judicando, rem esse dividendam, vel sequendam tutiorem partem, vel aliter pro variis circumstantiis. Id ipsam docent consequenter, ac verè, de

Y y 2 ju-

judice in similibus eventibus. Quænam est ergo instantia contra communem nostram, antiquamque Theologorum sententiam?

209. Sanè cōtra modernos Probabilistas indeclinabilis omnino est; ipsi nanque cōtendunt, Theologum, in hypothesi dicta, posse recte, ac prudenter resolvere quæstionem pro alterutra parte determinatè, utrilibet rem tam, de qua contendit, tribuendo per sententiam absolutam: ergo, & id ipsum potest judex externi fori; quæ est consequentia recta, ac legitima, concludens simul, ac indivisim, & damnatum articulum de judicis licentia, & damnandi benigni falsitatem Probabilismi.

210. Tertia demum instantia similis præcedentibus, similiter non nostram, sed Recentiorum sententiam urget. Utique nos libenter fatemur, judicem, si contingat ipsum constitui in raro aliquo, ac possibili eventu, in quo legitimus Superior ipsius præcipiat ipsi sententiam ferre secundum id, quod sibi ante præceptum æquè, aut minus probabile videbatur, (verbi gratia si Summus Pontifex præcipiat Episcopo, aut Inquisitori, ut in causa aliqua doctrinali hanc, aut illam sententiam ferat) æquè, ac reliquos subditos, obediere posse, ac debere; neque enimnulla est ratio, ut excipiamus judicem à generali recte obedientiæ lege.

211. Quomodo verò subditus in rebus ex se dubiis honeste, ac laudabiliter obediere possit, ac debeat, non quidem retinendo judicium proprium, & (quod in idem reddit) contemnendo Superioris judicium, simulque legem ipsam divinam, (quam obedientiam Probabilistæ docent, ut nos existimamus, & demonstramus); sed accipiendo potius Superioris judicium, & voluntatem, tanquam normam, ac regulam proprii judicii, propriæque voluntatis, ut verè se conformet voluntati divinae, quæ vera est, & sancta obedientia, quam ex pagina sacra, & ss.

Ecclesiae Doctribus sapientissimè docet, demonstratque S. P. N. Ignatius: id, inquit, nos jam supra ob-  
viter expoimus, fusiisque, & exæstimè mox exponemus etiam, ut speramus, admirante lectore, quod toties ex hoc loco Probabilistæ sententiam nostram audeant lacessere; est enim procul dubio admiratione longè dignissimum. En igitur instantia Recentioris, ne tangit quidem sententiam nostram.

212. Sententiam verò ipsorum Recentiorum non urget modò, sed evertit omnino. Nam lex obedientiæ juxta nova principia Recentiorum, vel subditum obstringit, ut volunt plures, vel, ut contendunt alii non pauci, qui commodiorem obedientiam docent (& quidem consequenter ad principia benigna), faltam indulget ipsi, ut obediere possit contra opinionem propriam, adeoque sibi probabiliorem, de iniquitate Prælati præcipientis, & ipsius rei, quæ præcipitur: quam opinionem subditus, ut obediat, non tenetur deponere, quin neque potest rationabiliter; nam, ut ait Auctor Lydii lapidis de communi, ut contendit (falsum tamen) sensu suorum, & ut demonstrandum relinquit, præceptum Superioris non est ratio, ut subditus judicet de re secundum prædicata intrinseca, & speculative, sed præcice de re hic, & nunc. Nonne hæc est obedientia verè mirabilis, quam docent Recentiores Probabilistæ, & per quam sibi plaudunt, tanquam totius recte disciplinæ assertoribus?

213. Cur igitur & judex non debet, aut cur faltam non poterit ferre sententiam contra opinionem, etiam sibi probabiliorem, ut obediat, & exequatur sui in tali causa legitimæ Superioris præceptum? Negant id Recentiores, ut fugiant damnationem Ecclesiae. Sed Ecclesia damnavit consequens illud; non verò consequentiam, per quam deducitur ex principiis benigni Probabilismi recte, ac infallibiliter, ut ostendimus,

eva-

evasionibus omnibus Recentiorum, atque disparitatibus latè præclusis.

214. Hæc adeò inefficacia, nisi contra se ipsum, opponit novus Probabilismi vindex contra præmissum argumentum nostrum. Quibus sub-jungit etiam mirabilē illum di-scursum, quo utetatur alter Recen-tior, quem refellimus supra, de ta-cita videlicet approbatione sententiæ benignæ, quam colligere licet ex damnatione expressa hujus secundi articuli, & aliorum, juxta regulam illam, *Exceptio firmat regulam. &c.* Sed de discursu isto nimis vulgari, & inconsiderato satis ibidem diximus, neque decet, ut diutius eidem im-moremur.

215. Hic igitur parumper di-

mittamus novum hunc Magistrum, quem satis sit fecisse cognosci, quemque in decursu Operis cognoscendum intimius dabimus: ut accedamus ad expediendam ingentem illam diffi-cultatem oppositam ad finem præ-cedentis articuli, quam ipse quoque Lapidarius opponit, ut probet abso-lutè, non unā, & eandem agendi regulam, sed diversam, ac specialem, à nobis etiam esse tradendam, quoad praxim opinionis probabilis, quo-ties ex tali praxi præter periculum violandi legem imminet etiam spe-ciale periculum inferendi proximo-damnum spirituale, vel temporale; signanter vero in Sanctis Ecclesiæ Sacramentis administrandis, & ad-hibendis corporum medicinis.

#### CONTROVERSIA QUARTA.

Utrum in conficiendis, ministrandisve Sacramentis, in adhiben-dis corporum medicinis, in bellis inferendis, & in aliis materiis consimilibus, eadem, an diversa, agendi regulæ uten-dum sit? Ubi moderni Probabilismi falsitas multipliciter denuò convincitur.

**N**isi principia, fundamentaque, quibus innititur doctrina nostra, adeò forent solida, ac firma, ut de abso-luta eorum veritate nihil formidare possimus, haud mediocriter nobis timenda esset hujus controversiae decisio. Nec tamen fateor penitus timore vacat, ne forte in-uisu, & applicatione eorumdem certorum principiorum deflectat aliquatenus nostra tenuitas à recto tramite veritatis, quam sincerissimè investigamus: optaremusque vehementer aliorum prudentiorum, ac sapientiorum, in re-ista gravissima vestigia premere, potius quam alicui praetire. Sed nemo, quem sciam, ex nostræ sententiæ Doctoribus difficultatem istam, ut prænotavimus, exactè adhuc expedire tentavit, quod non modico nobis timori est. Verum, cùm propter dicta ad finem articuli quinti proximè præcedentis controver-siae, pedem referre nobis minimè liceat, tentabimus pro modulo nostro diffi-cultatem hanc expedire, quam maxima possimus soliditate, ac perspicuita-te doctrinæ, parati à peritioribus facile corrigi, etiam cum actione gratia-rum, ubi nos aliquatenus defecisse, aut deceptos esse monstraverint.

Pro solidiori vero difficultatis resolutione, & faciliori dicendorum cap-tu, quædam præmittere, ac statuere ex certis, & communibus apud omnes solidæ Theologiae principijs, operæ pretium nobis visum est, quæ, pro uni-versa doctrina morum, magni quoque momenti erunt.